

HEMEN DIRA

zeruko ARGIA

BANAKOLA: OKENDO, 22 - DONOSTIA - TEL. 426666 - PREZIOA 8 PEZETA

Mitoak mito, badira herri guztietan bezala Euskal Herrian ere, bere-bereko egin diren sineste, irudi, ospakizun, ohitura... mito. Gai-nean dauzkagu Ihaunteriak, udaberri urtaro gozoaren prestatgarri, Pazko-aldiko haseraren oroigarri.

Izenik franko badu: Iñauteria, Iñoteria, Ihaute, Iyotea, Aratoztia, Aratozteia, Aratuztea, Iotea, Iotegia, Ihatutera, Ihautiri, Emakundea...

Ihaunteri inguruan mito giroak bereganatzen gaitu. "Neuk" egin digun marrazkiak Zanpantzar-arren irudia eskeintzen digu. Tripazai galanta Zanpantzar hau. Begira nola kantatzen duten Orië aldean:

"Gaur dala Maria Kale,
bihar dala Zanpantzar,
egin dizaigun arte
tripan larruak zart".

Lekeition, Alduden, Garazin, eta Irunen ere Zanpantzarren mitoaz oroitzen dira Ihaute denbora honetan. Eta berdin Liginagan, Saran, Uztaritzen... Orain hain ezaguna dugun Iturengoak baduke parekorik Euskal Herrian zehar.

Eta Zanpantzarrez gain, hor dau-de Lantzeko Miel Otxin, Arbizuko Aittun Haundia, Uztarrozkoko Aittan-di Txarko, Xuberoko Zamaltzain, Iruñeko Zaldikoak, Araba guztiko Aittona Zaharrak, Yabarko Aite-zarko.

Gogora ditzagun denak, eutsi diezalegun gure herrfiko ohitura zaharrei. Eta ez dezagun okegin arte jan, gosea ere aldamenean baitugu urte kaxkar honetan.

NON ZER

Gure giza-giroa

Bujanda 3 gn.

Kanta berria

Frantzian

Torrealday 3 gn.

Zine

Unanue 7 gn.

Zer da "Elizaz
ezkontzean"

bilatzen dena?

Amunsa 9 gn.

INAUTERIAK

Bertsolariak, haizkolariak, demazaleak, bolariak

BERTSOAK DONOSTIAN

Bertso eta kopia zahar eta berrien erakusketa bat emango digute Donostian "Teatro Principal"en, Antton Valverde, Julian Lekunak eta Xabier Letek, Martxoaren batean eta hiruan.

Xenpelar, Txirrita, Bilintx, Otaño, Pello Errota, Prantxes Txikia, Pello Zabaleta, Tellei Txiki, Urrutia, Zapiain, Uztarri, Iturrino, Antonio Urbiet, Kazkazuri, Zepai, Xalbador eta Lazkao Txiki bertsolarien bertsotatik egin dute aukera.

Bertso bakoitzaren jatorrizko doinu abestuko dituzte. Bertso saio harriagarria entzun ahal izango dugu. Algara ederrik egingo dugu.

Martxoak, 1 —ostiralek— 7,30etan 10,30etan.

Martxoak, 3 —igandek— goizeko 11,30etan.

BERTSOLARIEN OMENALDIA

Apirilaren 14an da aurten Bazko eguna. Urrengo igandek ospe ohi dute bertsolarien omenaldian beren jaia. Apirilaren 21ean ospatuko dute, beraz, aurten.

Egun horretan aukeratu dira bertsolari zaharren omenaldian abestu behar duten hamar bertsolariak.

Udazkenean izango da bertsolari zaharren omenaldi hau. Baina omena jaso nahi duten bertsolari guztiek Apirilaren 21erako eman behar dituzte beren izen deiturak.

70 urtetik gorako bertsolarien izenak da omenaldi hau. Horretarako nahikoa da aurtengo urte barruan 70 urte betetzea, nahiz eta omenaldi egunean artean bete gabek edukitu.

Baina gogoan eduki. Ez ahaztu, arren, omenaldian parte hartu nahi duzutenok Apirilaren 21erako zuten izen deiturak eman behar dituztela. Hauke adierazteko esan digu Joxe Salaberriak.

Izan ere bidezkoa da. Aldez aurretik eratu behar dira gauza asko. Ez dago dena azken ordurako uzterik.

Hona hemen zuzenean egin nahi duzutenontzat zuzenbideak: Joxe Salaberria, Aiete, Donostia, urrutizkina, 212309.

Hamar dira oraingoz izena emanak. Baina Euskal Herri osoan gehiago dira ezaiparik gabe.

BERTSOLARIEN ANORGAN

Otsailaren 24an bertsolariak ditugu Anorgan.

Urtero egin ohi dute saio hau Anorganek. Ikastolaren alde zerbait biltzeko eratu ohi dute.

Bide batez sari bat eskaini ohi zaio urte hartan omenaldia egin zaien bertsolariari. Aurten Balendin Enbeitari eskainiko zaio sari hau.

Bertsolari hauek izango dira: Gorrotxategi, Igarzabal, Agirre, Lasarte, Lazkao-Txiki, Jon Enbeit.

"Insalus" etxeak jartzen du bertsorik onenarentzat saria.

Goizeko 11,30etan hasiko da bertso saioa.

Bertsolarien bazkaria egiteko aukera ere izango da. "Jolas-etxean" izango da bazkaria. Tokia nahi duzutenok deitu zenbaki honetara: 362040.

HAIZKOLARIAK

Azkenean jokatu zen Santestebanen haizkolari gazteen txapelketa. Joakin Elizalde zenaren etxe-koentzat zen hor biltzen zen dirua.

54 ontzako bina eta 45 ontzako beste bina ebaki behar zituzten.

Honela geratu ziren:

1.—Ezkurako Mindegiak 16 minutu eta 16 segundotan egin zituen bere lanak.

2.—Legasako Andienak 16 minutu eta 21 segundotan.

3.—Berastegiko Apezteak 19 minutu eta 54 segundotan.

4.—Leitzeko Saralegiak 21 minutu eta 20 segundotan.

5.—Leitzeko Urkiolak 24 minutu eta 15 segundotan.

6.—Leitzeko Villabonak 25 minutu eta 25 segundotan.

IDIDEMAK

Hilaren 16ean, larunbata gauaz, neurtu zituzten beren indarrak Iñaxio Etxaberen eta Manuel Egañaren idiek.

Bina itzai izateko eskubidea zuen bakoitzak.

"Sanders" deituriko harriarekin jokatu behar zuten.

20 plaza egin zituen Zumaiaiko Iñaxio Etxabek.

17 baino gehiago ezin egin ahal izan zituen Arruako Manuel Egañak.

—oOo—

Goiz eta atsaldi izan ziren ididemak Etxeberriaren, igandek, hilaren 17an.

Erre berria den "Iketza" base-rikoen alde zen biltzen zena.

Gipuzkoako, Bizkaiko eta Santanderko idipareak ziren jokatzekoak.

Probintzika zen lehiaketa.

Santanderko Gozalezek:

Lehenengo idiparearekin 45 plaza egin zituen.

Bigarren idiparearekin 34 "

Gipuzkoak: Guztira 79 plaza

Urtainen 38 plaza

Telleriak 40 "

Guztira 78 plaza

Bizkaia: 32 plaza

Burgok 36 "

Antzuak 68 plaza

Guztira 68 plaza

Honela geratu ziren, beraz:

1. Santander, 79 plazeekin.

2. Gipuzkoa, 78 plazeekin.

3. Bizkaia, 68 plazeekin.

BOLARIAK

Ategorrietan zuten beren eguna. Hemen bildu zen betiko sailtxoa. Begi argiarekin eta pultsu hobea rekin azaldu ziren bolariak.

1. Simon Gereño, 47 brillekin.
2. Joxe Oiarbide, 47 brillekin.
3. Pedro Erdozia, 47 brillekin.
4. Angel Olazagirre, 46 brillekin.
5. Klaudio Esnaola, 46 brillekin.
6. Iñaki Ugarteburu, 46 brillekin.
7. Antonio Goenaga, 46 brillekin.

Zerainen eta Legazpian jokatzeko dute datorren igandean, hilaren 24an, goiz eta atsaldi, azkeneko norgehiagoka.

50 bolari daude jokatzeko gertu.

OTSAILAK 24

Ikusfesta asko dago datorren igandean. Bertsolariak Anorgan. Inauteriak Tolosan. Aierbe eta Arria hirugarrena korrika eta haizkoran. Tolosan izango da joko hau ere. Mendizaleek, berriaz, beti bezala mendira joko dute. Ibilaldi asko dago eraturik otsailaren 24-rako.

MUTIOZABAL

ERAMAN-EKARRI'rako

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRRATSAIOAK

ERRI GUZTIRAKO

Urrutizkina: 421869 - 427726

Iparraguirre, 8 - DONOSTIA

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 11458
DONOSTIA

ORMAZABAL - DAR DUNIXI

ETXEGINTZA TA ETXE-TXUKUNKETARAKOAK

URALITA ORDEZKARIA

TOLOSA

Urrutizkina:

Etxekoa: 65 19 60

Landolako: 65 19 33

URRETUXUA

Urrutizkina:

Landolako: 67 17 84

ERAKUSTOKIA: Tolosa'n - Zumalakarregi, 7'gn

BOUTIQUE

Snecane

Gazteen, Boutique

31 agosto, 5

DONOSTIA

Urrutizkina: 41 18 75

MAITE DITUT. MAITE.
GURE BAZTERAK.
LANBROAK IKUTATZEN
DIZKITANEAN...

MUEBLES

URRETAVIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

JOSE ZINKUNEGI'REN
OPTICA BERRIA DONOSTIAN

URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

Hernani, 4

DONOSTIA

Kontu emen!

Euki gogoan!

Adiskide ta etxekojaunok!

Zuen enmasteentzako esku-erakutsirik onnea. Zuen sukaldarako apaingarri

Eitxe azkarra. Asadora-Freidora RADAR. Erre ta prejitzeak aukerakoa

SUPERCACEROLA A PRESION «RADAR»

Juegos Espátulas y juego Cubierto «RADAR»

LANTEGIA - INDUSTRIAS RADAR

ESKORIATZA (Gipuzkoa)

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pilak; gañera esne putzuak, Olek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERRENTERI

HELDER CAMARA

Oso ezaguna egin da munduan Helder Camara. Bakearen aldeko lanek eta oihuek egin dute ezaguna.

Baditu bere etsaiak. Baita lagunak ere, ordea. "Bakearen Nobel Sari Herrikoia" eman diote oraindik orain. Ez du ofizialki eratua dagoen "Nobel Saria" irabazi. Kissinger eta Le Duc Thori eskaini zitzaizkion ohiturazko sari hori.

Baina zenbaitek (ez oraintxe aipatu ditugun bi gizon ospetsu hauen), Helder Camara Gotzaiari opa izan dio Bakearen Nobel Saria.

Izan ere Helder Camararentzat bakea ez da gerrarik eza. Gerra bat amaitzea bakarrik ez da bakea egitea. Bakeak indarkeria desegitea eskatzen du. Batez ere zapalketaren, miseriaren, zigorraren, ezjakintasunaren eta morrontzaren iturri den indarkeria. Ezarririk dauden zenbait lege eta molde salatzen ditu lehenik.

Hauxe berauxe zioen aste honetan Donostian hitzaldiak eman dituen Lanza Del Vasto-k. "Ez gaitu noizbehinkako muturjokak, beroaldiak eta heriotzak kezkatzen. Legearen baimena duen indarkeriak kezkatzen gaitu. Hau laban zastada baino askoz gogorragoa da".

Gizarteko gaitzen iturri den legeko indarkeria hau kendu egin behar da. Legearen babesa duen indarkeria hau salatu egin behar da. Hori egin ezik, etengabeko borroka eta gudua sortzen dituen egoera bat indartzen ari gara.

Indarkeriazko eta gogorkeriazko egoera honek zapaltzen ditu herriak eta gizonak. Azpian dauden herri hoiak eta gizon hoiak garraxiei, zalapartei eta ostikoei bakarrik deitzen dio zenbaitek indarkeria. Hau ere indarkeria da Helder Camararentzat. Baina lehen aipatu dugun indarkeriaren erantzun bat besterik ez da. Goitik lege ezarririk dagoen indarkeriari erantzuna. Hau bait da indarkeriarik bortitzena, lotsagabeena, maltzurrena eta basatiena.

Milloika gizon emakume daude beharrik gorrienean: goseak hilda, eskolarik gabe, osasunik gabe, askatasunik gabe, gizarteko arazoetan sartzerik ez dutelarik. Indarrez bakarrik eusten zaio honelako egoerari. Inor ez dago bere gogoz egoera errukarri honetan. Norbaitek edo zerbaitek eusten dio minez dagoen jarrerara horretan. Lege batzuk, moldie batzuk, erakunde batzuk daude egoera honi eusteko.

Azpian dagoenak gainera atera nahi izaten du. Hori du bezeko joera. Horretan ez dago zalantzarik. Inori ez zaio gogoko besteren azpian ia leherturik egotea.

Katea, soka eta antzadila asko behar da honela sufritzen dauden jendearek eusteko. Eta minak arintzeko loak hartzea bezalakorik ez. Zenbat eta korde gutxiago duten, zenbat eta ezaguera gutxiago, zenbat eta lo astunagoa orduan eta lasaiago biziko dira. Zenbat eta abereago orduan eta errazago gidatuko dituzte.

Baina begiak zabaltzeaz batera minak hasten dira, garraxiak ugaltzen, lo daudenak esnatzen eta abere antzera taldean doaznak sailetik ateratzen. Ez dute lo egon nahi, ez dute abere izan nahi. Gaitza nondik datorkien jakin nahi dute.

Ezin, ordea; gainera datorkigun luizaki bezala azpian hartzen ditu altxa nahi duten bakoitzean. Zerbait egin nahirik hasten diren bakoitzean burutik beherako zartateko lehorra jasotzen dute.

Legez zuritutako indarkeriak, baina indarkeria bortitzak, menperatzen ditu herri eta gizonak. Indarkeria guztien aurka eta batez ere indarkeria honen aurka mintzo zaigu etengabe Helder Camara. Bakearen albistari bilakatu zaigu.

Inork merezi badu Helder Camarak merezi du Bakearen Nobel Saria.

GURE GIZA - GIROA

Lehenengo egunean galde egin zioten Manuel Aznar jaunari ea nahitaezkoa zerizkion periodista ona izateko Unibersidadeko Periodista titulua eskatzeari. Erantzuna: «Nahitaezkoa? Ez inoiz ere. Garbi diot ezetz. Ez diot ordea nik gehienentzat garrantziko ez denik. Baiña besterik gabe Fakultadetik irtengo diren tituludunak periodista onak izango direla ez da pentsatu behar. Hori bai, ikasketa horien bitartez iritxiko dira lehengoek ez zuten halako kultura zabalaren jabe izatera».

Halare arrazoizkoa dirudi periodistei ere beren lanbidearen agiria eskatzeak, bizibide gehienetan gertatzen den bezala.

Gehienetan esan dut. Ez denean. Esaterako, enpresario, ola-jaun, lantegi-jabe, industria-nagusi izateko ez da inolako titulurik edo jakite-agiririk behar. Ongi ahal dago hau?

Ihazko apirillaz gero galanki mintzatu da jendea, mundu osoan esango nuke, LIP arazoaz. LIP Frantziako Besançon eskualdean erloju fabrika bat da, azkeneko urteetan galerak eta langilleekin eztabaida haundiak izana. Langille asko xamar lantegitik kanpora bota behar zirela-ta, langilleak haseratu dira eta lantegien jabe egin, erlojugintzari eutsi zioten beren modura, eta saltzeari ere bai, nagusiak eta gobernua bera ezin eta gehiagoraino harrituaz, eskandalizatuaz.

Hori dela-ta, LIPari buruz izandako elkarriketa horietako batean enpresarioen titularen arazoa ezarri da. Gaur den egunean ez da titulurik behar lantegi-jabe izateko. Pentsa dezagun gero enpresarioen eskuetan dagoela ez bakarrik diru pilla bat, makina pilla bat, baizik eta baita gizon eta emakume askoren bizitza bera, zoriona eta zoritxarra, etorkizuna alai bat eta gero illun bat. Arrazoizkoa ahal da maila hortara aliegatzea libertade osoarekin, jakite berezirik gabe, ezeren titulurik gabe?

Eta periodistekin bezala, ikusi egiten da sarritan gaitasun izugarritzko enpresarioak gertatzen direla titulu gabeko asko. Baiña hori ondo ahal dago? Ez ote litzateke hobe, beste profesiotan bezala estudioak esijitzea? Estudio berezirik gabe ere oso periodista onak izan direla ikusi dago. Baiña hala eta ere Fakultadea jarri dute, eta periodista izan nahi duten guztiek hartan ikastaldiak egin beharko dituzte.

Eguneroko bizitzan, baiña batez ere ola eta lantegietan, industria-aroa baita gurea, nabarmen-nabarmena da gauza hau: diruari begira gaudela denak, diruagatik saiatzen garela, diruaren atzetik gabiltzala, diruak agintzen duela. Dena da ekonomia enpresan. Kontuz ibili behar da diru gastuekin. Eta sozial gastuekin zer? Sozial gastuei begiratu ahal zaie?

Ezin ikusiari, gorrotoari, maitasunari eta ongi nahiari buruz, axaletik, gaingiroki hitzegitea gauza zaila ez da. Honela ez baita inor konprometitzen, ez baitu inork miñik hartzen (eta ez baita ezer konprometitzen).

Zailtxoagoa izaten da hodeietatik, goi-lainoetatik jatxita, zehatz-mehatz problema konkretuei aurpegia ematea, aipatzea, ezartzea, aztertzea. Galde dezagun, adibidez, Gipuzkoa nola aurkitzen den giza-giroaz. Zehatzago dena, galde dezagun Gipuzkoa nola dagoen lantegietako giza-giroaz. Bakarrik diruari begiratu behar bazaio, gorra-rena eta itsuarena egin dezagun, bai, galdera txatxua dela esanaz. Baina baldin gizonak eta emakumeak diru hutsez deneri ere erreparatu behar badiote, baldin giza-baliok zerbait badira, baldin izpiritu-baliotan sinisten badugu, leialtasuna eta zintzotasuna eta zuzentasuna haintzat hartzekoak baldin badira, orduan pentsa dezagun ondo, orduan galde horri erantzun egin behar zaio: nola daude gure lantegiak giza-giroz?

Enpresentan oso maiz erabili ohi dira «ratio» direlakoak diru-kontueko, lehen-gaien kostea jakiteko, salketak eta erosketak elkarrekin duten erlazioa neurtzeko, irabaziak salketak gonparatzeko, eta abarrrerako.

Giza-giroa neurtzeko, jakiteko eta gonbaratzeko ere, erabil daitezke «ratio» sozialak, langilleen iraba-

ziak, gaixoardiak, bizimoduak adieraziko dizkigutenak. Ale batzuk agertuko ditugu soilki.

1. Zein da egiazko lanaldia legeko lanaldiarekin nertuaz?

2. Zenbat ematen du enpresak langilleen klase guztien seguroetarako, legeak agintzen duenaren gainetik?

3. Batez beste langille bakoitzak zehbat urte egiten ditu lantegian, beste lantegi batera joan gabe?

4. Zenbat langille igotzen dira maillaz urtean?

Kanta berria Frantzian

Parisek ez du Frantzia ezagutzen. Frantzia edo Frantziako lur-mugetako herriak.

Argien Urian jaio beharra dago. Eta han bataiatua izan behar da, arrakasta izan nahi bada.

Parisko kanta-lekutan eta irratietan «maite zaitut, maite nauzu, goazen ohera» kantatzen zen bitartean, ez zekien paristarrek bazela Quimper-en, eta Montpellier-en, eta Baionan... abesmodu desberdin bat. Eta jakin duenean ere, berehalaxe bataiatu du: folklorea! Lehen ere hizkuntza horik «patois» bataiatu zituen. Izan ere, hori den hori ongi ezagutzen zuen berak turista edo udatari bezala handik ibili delarik.

Folklorearen berbikundea zela erabaki zuen, eta kinto! Justiziaz, askatasunaz, bizitzeko eskubideaz mintzo zirela? Ezin ulertu. Hortaz mintzatzeiko Pariseko «rive gauche» kabaretetik igaro beharra bait dago! Gisa da.

Nork errua? Bistan da: bretoinak, eta okzitanoak, eta katalanak, eta euskaldunak, eta alsaziarrak... Ez bait dute frantsesez abesten. Nola nahi da, bada, kondizio horietan paristarrek ulertzea? Frantsesez abestuko balute sikera...

Azkenean enteratu dira, badela zerbait jakin dute. Eta guti batzuk zer den hori jakitera joan dira. Ihaz zen hori. Eta ikusi dute egiten duten horri folklorea deitzearekin haseratu egiten direla kantari horiek. Folklorea? Herriaren kantua den neurrian bai, baina ez orain hirurehun urtetako kantamoldea errepetitzea den aldetik. Tradizio xahar bati eustea ez baino kontzientzia-hartzea eta geroa asmatzea dela kantatu horren funtsa, hori ere sumatu dute kostata.

Alan Stivell bretoinak esan die nola herri-kultura salbatu nahi duten, eta «txistua lurrera botatzea eta bretoinak mintzatzea debekaturik» ezagutu izan arren ez dutela aurrerantzean hizkuntza horren lotsarik izan nahi.

Mugimendu honen hastapenetako beste herri-poeta kantari baten berri ere izan dute. Glenmor batek nola bere herria, Bretaina, defendatzen zuen eta Paris irainka hartzen, hiriburu tirano bezala, arrotzen jale eta bere barnetik ateratzen ez den ororen mexpretxatzaile. Okzitanian ere badela zerbait entzun dute. Honek ere galdutako hi-

5. Et x e-bizitzak langilleentzat erosteko zenbat diru jartzen du enpresak urtean?

6. Eta zenbat diru langilleen eta langilleen seme-alaben kiroletarako, kulturarako?

7. Zenbat egunetakoak dira egiazko bakazioak, eta zenbat legezoak?

8. Langilleen ordezkariak izendatzeko zenbatek ematen dute botoa?

Zortzi horien modura, beste asko jar daitezkeela gauza argia da. Gero edozein estadistika-daturik bezala bil daitezke sozial-datuak ere, lantegiko, lanbideko, herriko, eskualdeko. Adierazi eta zabaldu behar lirateke, guztientzat jakinari direnez gero. Orduan jantzi xixago izango ginateke gure lantegien giza-giroaz mintzatzeke. Eta Gipuzkoa osoa alfer gabeko langilletagia baita, gehixeago jakingo genuke gipuzkoar giza-giroaz ere.

Esan dudana egiteak berez ez luke ezer konponduko. Berdin gertatzen zaio sendagileari gaixoarene gorputza aztertu eta galderak egin eta gero. Orduarte ez du sendatu. Bai ordea sendabidean jarri, bai pausu haundi bat eman sendatzeko, sendatu nahi baldin badu behintzat, pentsatzeko denez.

Penagarria baita. Urtean millaka liburu argitaratzen dira enpresen diru-aldeak erakusteko, aurreratzeke, nagusitzeko. Urtean banaka batzuk besterik ez dira argitaratzen enpresen giza-baliok errespetatzeko. Ezberdintasun nabarmen honek salatzen du gaurko ekonomiaren gaitza.

I. BUJANDA

tza aurkitu egin ote du, gero?

Eta zer kantatzen dute? Montsegur edo kataroen gaztelua, Tolosa edo Okzitaniako herri nagusia, Carcassonne-ko harresiak. Hori bai, baita areago ere: husten ari diren herrixkak, camping bilakatzeko lantek, eta Larzac entzuna, etc. Herri baten bizitza, lur eta gizon horra. «Hiltzen ari den lurralde batez mintzatuko natzaizue...» esanaz hasten da Marti irakasle kantaria. Bide berri jarraitzen zaizkio beste batzu ere: Patric, Delbeau, Mans de Breish... «Kantuak egin baditugu, arrazoi edukitzea erabaki dugun seinalea da», abestuko du Mans de Breish-ek.

Oraindik ere Euskal Herriko kanta berriaren notiziarik ez da hemen. Deskubrimendu asko egin behar du oraindik Parisek. Eta gauza bat ikasi: periferiatik datorrela haize garbia. Edo enbata.

Joan Mari Torrealdai

zeruko
ARGIA

Zuzenadaria:
MIREN JONE AZURZA

ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.º Burlada Pamplona).
Donostia: Okendo, 22
Tel. 42 66 66

ARPIDE SARIA:

Barruan	350 pezeta
Korreo batasunetako errietan	400 pezeta
Atzerrietako beste errietan	420 pezeta
Aldez	Aurrez galdetu

Salmetan (ale bakoitza)	8 pezeta
-------------------------	----------

Irarkola eta Idazkola:
«Gráficas Navasas»
A. Adoain, 1. IRUINEA
D. L.: NA. 80-1963

nahaste-borraste

Datorren martxoan eratzeko a Altsasun IX Altsasuar Kanta Lehiaketa. Aukera saioak martxoaren 3 eta 10ean izanen dira, eta azken saioa, aldiz, hilaren 19an.

● Martxoaren 4, 5, 6, 7 eta 8an. eratzeko da Bizkaiko Lehen Koru Astea. Saiook Begoñan eratu omen, eta bertan biltzeko dira Algorta, Alonsotegi, Basauri, Bilbo, Deustu, Durango, Galdakano, Lamiako, Audio, Lekeitio, Lexona, Las Arenas, Otxarkoaga, Orduña, Portugalete, Sestao eta Zaldibarko koruak. Batz bestea, guztira hogeita bi koruk hartuko du parte lehen aste honetan.

● Koldo Mitxelenaren zuzendaritzapean, Agud, Tovar eta hirurok Euskararen Etimologi-Hiztegia moldatzen ari dira.

Dagoeneko erdi inguru eginik omen dute, eta batz bestea hamarren bat urte barru bukatuko omen, hiri liburutik argitara eman asmoz.

● Otsailaren 16an. kantaldi bat eratu zen Baxenabarreko Donapaleun, bertako ikastolaren alde. Hantxe ziren Ospital eta Carrere bikotea, Maite Idirin, Etxamendi eta Larralde, Eneko Labegerie eta Peio Etxegoin-en zuzendaritzapean eratu den "Nekezari" zortzikotea.

● Armendaritzi esker dakigunez, Jose Ramon Etxebarria eta Lorea Akaiturri senaremaizeek beren lehen haurra izan zuten Gabon bezperetan. Alabatxo jaio berriari Alaitz izena jarri diote.

● San Blas egunez Felipe Lizasok berak Donostian esan zigunez, Arrain-iztia delakoa burutzen ari da gure adiskide oriotarra Burgosko lurraldeetan. Ez da, behar bada, arrainez azterketarik egiteko parejerik ederrena, baina, dudarik ez, dakienak daki, hemen eta non-nahi.

● Baionako ELKAR editorialak Manex Goihenetxe-ren liburu bat argitara eman berri du. Honako liburu honi "Oppression culturelle française en Pays Basque" deritza egileak.

Manex, Ezterentzubin (Baxenabarre) jaioa dugu, eta historia ikasketak eginak ditu Tolosako (Toulouse) Unibersitatean.

● Hirurogeita hamabost urtez hil zaigu Bordelen René Lafon. Guztiz jakintsua genuen Lafon jauna hainbat euskal gaitan, hizkuntzalaritzaz batik-bat. Euskaltzain laguntzaile zen, eta Euskara eta Euskal Literatur irakasle izana, Bordeleko Unibersitatean.

ZENBAT GARA

● KARMEL aldizkariak nobela labur saria sortu berri du. Saria 20.000,— pta. hainako izanen da. Literatur lanok bidaltzeko azken epea, ekainaren 1goan. amaituko. Bidaltzekotan, berriaz, honako zuzenbide honetara: Karmel. Karmen kalea, 2-Eibar.

txanton piperri

Otsailaren 10ean. Txanton Piperri deitu euskal opera entzun ahal izan genuen Eibarko San Andres Parrokian. Honako musika saio hau, Eibarren bertan hogeita bi urtez parroko izan den Don Migel Lasaren omene-tan eratu zen.

Txanton Piperri euskal opera, Buenaventura Zapirain lekeitiarrak taxutua da, Toribio Alzagaren antzerki obra batez baliatuz, eta lehen aldiz Donostian aurkeztua izan zen, 1899 urtean.

Gaia, Erdi Aroko ganboar eta oñaztarren arteko burrukdiei buruzkoa da. Zenbait gora-beheraren ondoren. Ama Birjina Aloña inguruan agertu dela eta, Berastegi jaunaren bake-hitzei jaramon eginez, batasuna sortzen da euskaldun ororen artean, guztiok aho batez Euskal Herria goraltzen dutelarik:

Euskalerriko semiak gera,
zor diogunak bizia.
Beraren alde emango degu
zainetako odol guzia.

Erabateko, Arrasateko "Danok" korua eta Musika Bandaren saioa, nahiz eta, zenbaitetan, "urruti" samar entzun. Nonbait, guk ez bagenekien ere, ez da berdin korutik edo aldetetik (Eibarren egin zenez) kantatu. Musikalariak —edota arkitektoek— jakin dezakete zergatik.

Arlote samarrak, bestalde, eibartar entzuleok. Eliza gainezka, bai, baina gutik bide zekien zuzendariak besoak jaisten ez dituen artean ez dela txalorik jo behar, eta alderantziz.

Aukeran eta ohiturik gauzkatzen bezain egoki Jose Mari Iriondo eta Itziar Sagartzazu, nor bere aurkezpenetan.

ehun ale

Ehun ale, ehun ale dira, bai, eta zoritxarrez guti dira euskal kulturagintzan maila horretara irixten diren publikazioak.

Hona non baina, ustekabeen, hilero hilero argitaratzen den euskal aldizkari baten burutua duen ehun-

garren ale hori, inor gutik jakitzeka.

ARTZAI-DEIA deritza ale horri, eta Tomas Otxandorena apaiz jaunaren ardurapean argitaratu ohi da Nafarroako Saldias herritxoan. Otxandorenak hogeita bost urte daramatzi Saldiasen, eta duela zortziren bat urte ekin zion bere lantxo txalogarri horri.

Geroztik, hilero hilero, etenik gabe, herrian izan diren gertaera apal bezain garrantzitsu guztien berri ematen jarraitu ahal izan du. Artzai-Deia aldizkari hau multikopiaz eginga da, txukun asko eginga ere, eta batz bestea sei orrialde inguru izan ohi du.

Aranatz eta Leitzeko mendien artean dagoen Saldias herrixka honek badu, beraz, ehun ale hainako aldizkari bat. Amaika herri handiak ez du horrenbeste.

arrasatetarra mintzo

Eta Arrasaten zer? —galdatzen genuen orain dela hogeitaka egun Arrasatetik bertatik jasotako gutun bat zela eta. Hona, erantzun gisa, beste arrasatetar baten albisteak:

"Amatiño" jaunari:

ZERUKO ARGIAko irakurtzailea nok eta, jakina, ZENBAT GARAKoa. Urtarrilaren 27ko. izparrean agertutako —Eta Arrasaten zer?—, Arrasateko herri batzuk jartzen ituan eta itxuraz goi-illun ikusten jok Arrasateko albistariak euskera erri ontan. Ik itxaropen geiago daukak orretan.

Dena dela, lengo larunbatean, 26an., euki genduan ALMEN ikastetxeko gurasoen iru illabeteko batzarra,

eta bertan argitaratu zen albiste pozgarri bat nai nukek iri jakinean ipintzea.

Ez badakik ALMEN zer dan, Leniz balladako ikastetxe aundi bat dela esango deuat, orain amar bat urte sortua, Aretxabaletako gurasoen bidez ekin eta Eskoriatza, Gatza, Arrasate eta Aramaio-ko gurasok elkar-turik jarraitua.

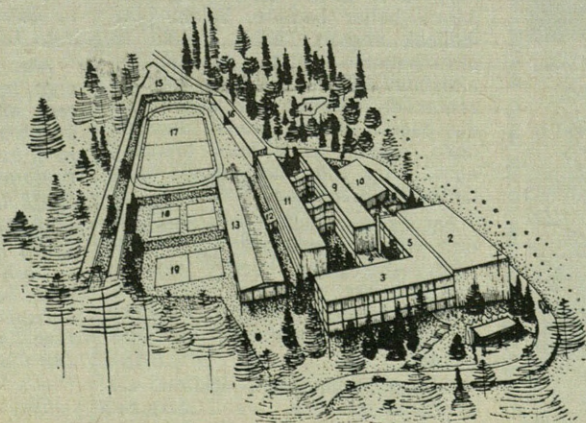
Aurrez esaten neuan bezela, batzar artan argitaratutako berriak, nik idatzita baino obeto ulertuko dituk irakurrita, an agertu zuten bezela, naiz eta erderaz egon. Batzarra izkuntza bietara egiten duk, baiña nere uestez, orri ortatik irakur-euskeratu egin juan "izlariak".

Bueno, ikusten duan bezela, erria baduak bere bideak jorratzen, eta oraingo aziak biar biurtuko dituk zuaitzak. Agur eta beste bat arte.

● Honaino Otdady-tar Josuk bidali digun gutuna. Horrre gainera, ALMEN (Asociación "Leniz" Mancomunidad de Enseñanza) delakoaren araudi eta helburuak bidaltzen dizkigu, bai eta, esan bezala, urtarilaren 26an. eratu zen biltzarrean hartutako erabakiak.

Erabaki hoik lau orrialde ter haina luze dira, eta, jakina, esan gabe doa, hitzez hitz —orrialde honetan. behintzat— azaltzerik ez dagoela. Asmoa, hala ere, hitz gutitan azal daiteke, eta honetaz saiatuko gataizkizu, irakurle.

"Euskera eta bilinguismoaz ALMEN-ek burutu duen plangintza" izenburupean, ALMEN elkarte bere sorrerako (1969) helburuaz jabetzen da —atención y promo-

ción de la enseñanza y educación en los medics y modalidades que requieren las necesidades de la comarca—, eta erabat atxiki nahi lioke euskarari, bailadan zehar beharrezko den mailan.

Zentzu honetaz, 1972-73 ikastaroan euskarazko irakaskintzari ekin zioten, E.G.B. delakoaren lehen eta bigarren mailan (46 ikasle), eta aurtien hirugarren mailari jarraitu zaió, 112 ikaslerekin.

ALMEN-ek, hala ere, badaezpadako asmo hutsez ezezik, erabaki zehatzetaz saiatu nahi du euskararen lantze eta iraupenetan, eta urtez urte E.G.B. delako osoa eman ahal izanen die nahi duten leniztar guztiei. Euskaraz nahi ez dutenentzat, berriaz, ohizko ikastaroak izanen dira, gaztelaniaz noski, baina beti ere euskara derrigorrezko ikasgai izanen dutelarik, bai eta euskalgintzari dagokion beste hainbat gai.

Kontu izan, ALMEN, ikastola girotik aparte sortu zela orain dela bost urte, Leniz bailadako irakaskintza arazoari soluzio bat eman nahi asmoz, eta lehen lehen mailatik C.O.U. delakora arteko ikasketak eman ohi dituela, lege baldintza eta betekizun guztiekin.

Zorionak, ba, leniztarrei, eta jarrai, ekin, ekin dienez.

muga itxi dela eta

Hauzi larri samarra, mugak itxeak eta pasaporte berrizteak ipar Euskal Herrian sortu dutena. Hego aldeko euskaldunak ipar aldera joan ezinak bere ondorioak izan bide ditu mugaz handiko komertzioetan.

HERRIA astekariko informazioa nahiko zuhurra izan da arlo honetaz. Gure inguruko erdal egunkariak, berriaz, nolabaiteko sensazionalismoa batez azaldu digute berria, ipar aldeko komertzioen krisia aipatuz.

Guk ez dakigu zenbaterainoko den egia, eta zenbateraino, aldiz, politika. Baina, orain dela urtebete euskal ekonomiaz Bergaran eratu zen jendaurreko elkar-riketara batetan Ramuntxo Kanblog-ek esan zuenez, hego aldeko euskaldunek ipar aldean dugun eragina %15-eko. omen da.

Dudarik ez benbait sektoretan gehiago izan daitekeela eragin hori, eta beste zenbaitetan, ordea, gutiago. Edozein modutan, batz besteko %15 horri fidagarri deritzagu, orain dela urtebete gezurrik esateko arrazoirik ez zegoelarik gainera.

Bestalde, ez dakigu, egia esan, %15eko. beherapenak krisirik sortaraz dezakeenik, baina txarrenean ere, gure ipar aldeko anaiek badakite beren egoera larria ez dela batpatean Gabon aurrean sortu, aitzitik, aspaldidanik datorren arazoa dela, eta joan ere Paristik doakiela, eta ez hego alde honetatik.

Azkenik, %15 hori kontutan hartzekotan, mugarik itxi beharrik gabe gure pesetatxoak ere beste horrenbesteko beherapena izan du azken urteotan. Beraz, hego nahiz ipar Euskal Herrian, berdin samar, edota, nafar erriberan diotenez... "tan odido enero como febrero!".

iritzi - miritziak

Jose M.ª Corella nafarrak

"Historia de la Literatura Navara" deritzan liburu bat argitara eman berri du. Corella jauna noiz-nahiko nafar literaturari atxikitzen zaió, lehen lehen urratsetatik hasi eta XX menderarte. Guztira 230 idazle aipatzen ditu, 135 XX mendekoak direlarik.

Corella jaunak, nahiz eta euskara "antigua y venerada lengua" dela esan, eta arabear eta okzitan literaturak kontutan hartu izan arren, ez dio, ordea, euskal literaturari tokirik egin.

Asmo txarrez edo zentzu okerrean baino, ezjakinez edo alferkeriaz egin delakoan gaude; baina, jakina, kondairalari edo azterlari batek zeregin zehatz bati ekiten dihonean, ondorio eta erantzukizun guztiez jabetu beharra du.

Corella jaunak, nahita edo nahi gabe, beste mailukada bat jo dio buruan euskara gaixolari, horren euskaltzale eta antzin-gordailu agertzen zaigun Nafarroa horretan jo ere.

● Merkea, benetan, merkerik bada, "Demetrio" delako batek Telesforo Monzon jaunaz burutu duen artikulu kaxkaxa, eta San San Blas egunez Bilboko egunkari batetan argitara emana.

Are merkeago, "Demetrio" horrek bai bait daki inork ez diola erantzungo, edota, hobeto esan, inork ez diezaiokeela erantzun.

Txarrena hala ere ez da hau. Txarrena litzateke euskal idazle multzo bat egunkari horretaz baliatzea, beren jokoa egiten ari direlakoan, inorena egiten dutelarik.

● "Información y Turismo" delakoaren ministro berri den Pio Cabanillas jauna aski garbi mintzatu da oraintsuan albistaritzaren problematikaz, bai informazio orokorraren objektotasunari dagokionez, bai eta herri kulturaren espresabideari buruz ere.

Poztutzen gara poztu horrelako berririk jakiteaz bat; izan ere, arazoa ez da eta, esaten diren gauzak objektiboki esatea bakarrik, orain arte marjinaturik egon den (eta dagoen) hainbat gai aipatzea ere baino. Eta, honetaz, euskaldunok behintzat badugu, bai, zer erakutsi eta zer salatu.

Israel: Neke erria

Bi milla urte, Kristo jaio baiño leenago, erri txikitxo au Jordania ibai ertze luzean bizi izan zan. Gaur ere ortik ikusten dogu bizi dirala.

Siñisgatxa da benetan juduen ibilaldiak munduan zear 3.973. urte onetan. Erri onen neke, naigabe eta zoritxarra, errukia artzeko ohea da gorrotatzeko baiño.

Enda, ele eta erri asko, gizasemearen bizitzatik izkutatu dira. Bai aaztu ere. Juduak dira euron izate, egikera eta aberri maitasunak eragin da edo, gurutze latz au, euron bizkarrean artuta eroan dabienak. Azkenez bai garaille saria ere irabazi.

Israelgo lurralde au, zapaltzaille askoren menpean jausi da. Eta erri onen seme zintzoak, ainbatuta ere ibilli, an or eta emen urte luze-etan.

Asiriotar, Egiptotar, Erromatar, Otomano edo Turkitarraz, 1917. urterarte jopu edo esclavo antzera bizi ziran. Baiña euron neke eta naigabeak, aldi onetan, zerbait bigundu jakien.

Ingelesak askatu ei-ebien juduen erria turkitarren menpetik, baiña euron menpetasuna ez zan benetan askatu 1923. urterarte. «Sociedad de las Naciones» bazkun onen ize-nean ingelesak ziran oraingo agintari.

Juduak ez ziran gelditu euron aberria aske ikusi arte. Zenbat judu eta ingles il ziran Israelgo are-tza leorretan! Azkenez, odolte one-tatik, garaille urten ebien judu erriak, eta 1948. maiatzaren 14ean euron Erkala sortu edo irasi. Onera ikurrin bat geiago agertu zan eguzki pean. Israelgo erriarena. Eta 1949. urtean, ONU deritxon batzar orokorak, ontzat artu eban erri onen izatea bere magalpean. (Eus-kotarrarentzako onu ikasgarria gu-ra badogu ezer ikasi).

Arabitar eta juduak, Sem aitaren seme legezoak dira. Enda batekoak. Odol bardiñekoak erri bi oneik. Baiña bekaitz edo inbidiak eragin da edo, arabetarrek amurra-zio eta gorrotoa beti agertu dau-tsie juduei. Kain eta Abelen an-tzera. Noiz arte?

Nork daki zeintzuk diran juduen lurrak? Eta nork esango dau ara-betarranak zeintzuk dirazen? Itau-n zailla erantzuna emoteko.

Irabazi geiago izango litzateke arabetarrek eta juduak anai bizitza alkarregaz egingo balute, eta ez adiskide izan rusitar eta amerike-tarrakaz. Erri andi bi oneik, barre irri egiten dabe sorkalde erdiko semearen trizkantzakaz. Berentzat onen aiegiñak, bakea baiño sua go-ritxuteko tresnak aurreratutia izaten da, eta ondasun mordo ere, batak eta besteak ainbatzea. Dana da «negozioya». Zuzentasuna non-dik dabil?

Ikustea baiño ez dago zelan di-ran judu eta arabearen erri bizi-tzak. Batarenak, basomortu eta on-

dar antzeko lur leorrak. Bizitza ga-beak. Bestearenak barriz, baratze eder eta emokorak. Erri batetik bestera urte askoren aldia dagon ustean nago.

Senide bi oneik, maitasunean bi-zi biar leuke gorrotoan barik. Eta erri ez jakinik ikasi bestearen izaerak eta egikerak erriaren onerako.

Arabetarren artean «urre baltza» ugari dago. Eta laterri guztietako diru mordoak euron zorrotara doaz. Baiña ondasun oneik nor daukate jaun eta jabe? Erria? Ez det uste. Barentzat arabe erria gosez eta mo-rrez bizi da. Alaitasunik ez, poztas-unik gabe. Ganera lurralde aretan «efudal» antzeko erri agintari dira geienak.

Palestinatarrek euron aberriaren billa dabilta. Ongi deritxat olako ekintzari. Zein ete da palestina-tarren lur ori? Ez ete dago jordan-ia aldetik billa dabilta aberri ori? Barentzat aldi luzea ez dala, jor-danitarrek, gartsu ibilli ziran odol bidez palestinarren aurka.

Gaur arabe erriak, ikurriña jagi-ta dauko. «Guerra Santa» deituten deutse guda oni.

Palestinatarrek aaztu dira jorda-nitarren asarreakaz; eta israelta-rren aurka dabilta edonun. Baita bezte erri askoren aurka ere. Zo-rioneko olio.

Laguntza biar dabe arabetarrek, ez judatarren aurka guda bidez ibil-teko, ez bada alkarri lagundu eta erri bizi bidea jasoteko. Laguntza jakitez, laguntza tresna arloetan. Ori izango litzake lanik ederrena burukalarientzako.

Gatx eta zailla da gorroto artean bakea lortuten. Eta gitxiago azpi-tik su-garrari ikatza nork jaurti ba-dago.

«Urre baltzori» aldatu dedilla ogi zuri, jakintza, aurrerapide. Gizonak bere bizitzarako biar dituan gauze-tara.

Arabetarrek, nere ustez, juduez lagun eta anaia izan da geiago ira-baziko luke, OTSO andi bien la-guntzagaz baiño. Auzo urbilleko la-guntza ohea izaten da beti urrune-koa baiño. Eta aita baten semeak izan ezkerro obetoago.

Mundu guzti ez dago beste enda-erriak izan daben bes-te negar izan duenik. Berau gorro-tau barik izan geitezan lagun.

Maitasuna gizonaren egarri bizi da. Eta ori barik ez det uste ba-kerik dagoanik. Orixe da biar do-guna idoro gizasemeak edonun.

Judatarrek euron kemen eta zint-zotasunagaz merezi dabe aberri baten jaube izatea. Palestinatarrek ere alegindu daizala judatarren an-tzera euron aberri ori idoroten. Zer-gaitik ez? Edo, ostantzean, bake bidez, osatu edo sortu, «federazi-ñoa», alkarregaz bizi daitezcan. Mi-rari andiagorik ikusi daiteke mun-du zabalean!

JULEN URKIDI

GURE ETORKIZUNA

JENDETZA EGILEAREN BANAKETA (II)

Gaur egun, jendetza gehiena industrian sar-turik duen gizartea ez da aurreratua, zerbitzu-etan enplegatua duena baizik. Joan zen asteko lanean, horixe adierazi izan nahi nuen batipat. Horretarakoz eskema bat ere eskeini nuen. Es-kema hura ez zen, ez dakit nondik sortutakoa edo..., realitatetik aterea baizik.

Orain zenbait laterritako zenbait dato eman-go ditut, gero alderatu ditzadan gure inguru hauetako datoez. Britaina Andiak, 1970 urtean, Nekazaritzan % 3 jendetza egiletik zuen, Indus-trian % 47 eta Zerbitzuetan % 50; Frantziak ber-riz, 1963 urtean, Nekazaritzan % 21, Industrian % 47 eta Zerbitzuetan % 50. Frantziak beronek, 1985 urtean, Nekazaritzan % 11 izatea pentsa-tzen du, Industrian % 47 eta Zerbitzuetan % 50. Ipar Amerikako Estatu Batuek, 1964 urtean, ho-nako hau ziguten; Nekazaritzan % 7, Industrian % 34 eta Zerbitzuetan % 59.

Gauza, beraz, nahiko garbi dago. Munduan diren alterri aurreratuenean, jendetza egilerik gehiena zerbitzuetan dute enplegatutik. I. A. Es-tadu Batuek zerbitzuetan bakarrik jende ge-hiago dute beste bi ataletan baino. Beste laterriek ere I. A. Estadu Batuen bide berdinetik doazela pentsatzea bide da.

Eta zer ikusten da gure inguru hauetan? Biz-kai eta Gipuzkoako datoak bakarrik emango di-tut, eski nabarmenak dire eta.

Bizkaiako jendetzaren banaketa

	1 Atala	2 Atala	3 Atala
1962	15,14	52,42	32,43
1964	13,00	52,21	31,79
1966	11,05	56,33	32,62
1967	10,71	54,90	34,39
1969	9,9	52,70	37,40

Gipuzkoako jendetzaren banaketa

	1 Atala	2 Atala	3 Atala
1960	11,9	52,28	35,82
1964	11,4	56,13	32,47
1969	10,4	56,54	33,04
1971	9,86	56,67	33,47

Dato hauk Bilboko Banketxeak egiten dituen lanetatik jaso ditut eta pentsatuko den bezala ehunekotan emanak dira.

Egia esan, dato hauek lur eta zuhur jota uz-ten gaituzte. Arrigarriak eta beldurgarriak dira. Lehen atalaren egoera, jendearen alderditik ba-karrik ikusirik jakina, ez da ain txarra, egoki xamarra da gainera. Laterri aurreratuaren pareko azaltzen da. Oraindik, agian, atal hau, gainera, urritu egingo dela pentsa daiteke.

Baina, industriaren egoera, bi probintzietan, gainera, arritzekoa da. Bi probintzi laterri bate-kin alderatzea oso egokia ez izan arren, neurritz, ain zuzen, oso desberdinak direlako, alaz ere, Bizkaiak eta Gipuzkoak jende gehiegi dutela sail honetan aitortu beharra dago. Dato zehatzik ematerik ez izan arren, lan hau egitean esku artean ez ditudalako, ez pentsa Arabaren egoera askoz ohea denik. Honek ere, nik dekidanez, behintzat, Gipuzkoaren eta Bizkaiaren egoera berdintsua du. Nafarroa da pixka bat desber-dina. Oraindik nekazaritzan jende asko ari da lanean. Atal hori utzirik zein ataletara pasako da jendea? Hortxen dago koxka. Beste iru pro-bintzien bide berdinari jarraituko al zaio ala irugarrengo atalean arkituko da janbidea?

Baina, azken urte hautan Bizkaiaren eta Gi-puzkoaren abiadura ez da oso desberdina izan.

Laterri aurreratuenean jendetza egilerik gehiena zerbitzuetan dute enplegatutik

Biek, hori bai, bigarrengo atalean jende gehiegi dute. Bizkaiak, 1966 urtean, goia jo zuela dirudi. Arrez gero, pixka bat bederen, bigarren atal hori urritzen ari da. Gipuzkoa, berriz(alderan-tziz ari da, Teleituia pasa eta gora doa, oraindik ere. Nik ez dakit noraino. Laterri aurreratu gu-ziek, geroz eta jende gutiago dute industrian eta Gipuzkoak, berriz gero eta gehiago.

Horrenbeste jende bigarren atalean ikusirik, irugarrenean zaila izango da behar den ainbat ikustea. Zinez lotsagarria, honen egoera. Gipuz-koak, gauza proportzioz aztertutik, 1969 urtean 1962 urtean baino jende gutiago du. Bizkaiak 1962 urtean jende gutiago zuen Gizpukoak bai-no atal honetan, gaur egun, berriz dexentez ge-hiago du. Dena den, bien egoera trixtea da. Are eta trixteago da, irugarren atala barrendik az-tertuko bagenu. Irugarren atal hau bi motatako elementuez dago osaturik: —A— jakintza, ira-kaskintza, osasun gauzak, sozial zerbitzuak e.a. eta —B— komertzioa, finantzak, administrazioa, gudarostea e.a.

Bi mota hauk bereiztea garrantzia du, bi mo-tek etorkizunerako eragin desberdina dutelako. Irugarren aldian, jakintza-teknika iraultza aldian, jakintza-teknika iraultza aldian, alegia, eta ase-ra batean, komertzioak, finantzak eta adminis-trazioak izaten omen dute horrelako aupada in-dartsu bat. Baina berehala jotzen omen dute goia. Zorionez, ordea, lehen matakak ez omen dute ain arraz goia jotzen eta indartzen eta za-baltzen jarraitzen omen dute. Zorionez esan dut, izan ere, mota horretakoak direlako gizonari gi-zon izaten gehien laguntzen dienak. Osasun al-derdia, jakintza eta kultura alderdiak e.a. dira gizonaren alderdirik aberatsenak eta animalien-gandik batipat bereizten gaituztenak. Baina, ho-rratx, horiexek dira, hemen gutiena azi direnak.

J. ELUSTONDO

O y a l s . a .

Oyal eta eforru almazena

Paregabekoak

Bikañenak

GARIBAY, 4 - TELF. 14304

DONOSTIA

MITXELENA

ORDULARI ETA BITXITEGIA

Dei honi jarraituz bazatoz zure erlojua KANARIAS b'rtan baiño merkeago erosiko duzu

Matxin Arzu, 1

ONDARRABI

ERLOJU ETA BITXITEGIA

Eduardo Choquetia

Getaria, 10 - Urrutizkiña: 417751 - Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

FAGOR

edaria

epela dagola?

FAGOR 'ek

oztuko

du bereala

Bertso eta kopla zahar eta berriak

Joan zen astean aipatu genuen bezela Antton Valverde, Julian Lekuona eta Xabier Lete kantari ezagunak, bertso eta kopla zahar eta berrien erakusketa bat prestatzen jardunak auzikigu, eta lehenengo agerpena datorren martxoaren batean (ostiralez), eta hiruan (igandez), Donostiako «Teatro Principal» delakoan egiteketan ditugu.

Gertakizun hori dela ta, hiru kantariekin mintzatzen jardunak giñen, eta galdera batzuk egin genizkion. Hona hemen galderak, eta beren erantzunak.

Antton Valverdekin hasi giñen.

—Bertso zahar eta berrien bilduma baten antzeko zerbait prestatu omen duzue kantuz emateko. Nola bururatu zitzaizuen horrelakorik?

—Nik bertso eta kopla zaharrak aspaldi danik kantatzen nituen, bai bakarka eta bai Oskarbi taldean ere. Behin batez Xabier Letekin nengoela, elkarri galdera hori egin genion: zergatik ez bertsolarien bertsoak kantatuz errezital bat prestatu? Hasieran, Xenpelar eta Txirritaren konposizioetatik aukeratzea pentsatu genuen, antologia gisara, baina gero bertsolari zahar eta berri gehiago ere sartzea komeni zela iruditu zitzaigun. Eta idea hortatik abiatuz egin dugu lana. Julian eta Juan Mari Lekuonarekin ere hortaz mintzatu giñen, eta berek ere parte hartu dute, bata kantari eta besteak aukeratzailer bezela.

—Oker ez bagaude, zure aita zenak, Antonio Valverde jaunak, bertsolarako zaletasun handia zuen. Hari zor ahal diozu zuk zure ahalmen hortatik zerbait?

—Bai, hortan zalantzarik ez dago. Nere aita oso artista izateaz gainera, bertso-zale eta, bereziki, Xenpelar-zale zen (biak errenteriarrek izaki). Haren mintzaldi bat ilustratzeko hasi nintzen ni Xenpelarren bertsoak kantatzen. Nere aitari asko gustatzen zitzaion ni euskeraz kantuz jardutea, eta hortan asko lagundu zidan.

Gu denok oroitzen gera Antonio Valverde zenak, eta haren euskal-zaletasunaz. Gizon haren gizotasunaz... Eta Julian Lekuona ere alboan daukagunez gero, honi ere galdetzen diogu.

—Zuek kantatuko duzuen hori antologia bat ahal da?

—Antologia hitz hori harro xamarra ez ahal da...? Gure hori bilduma bat da, aukeraketa baten ondoren prestatutako bilduma bat. Gauza batzuk onartu behar izan ditugu, besteak baztertu; ez bertsoak bakarrik, bai eta bertsolariak ere. Izan ere, zoritxarrez, denak ezin genitzakean sar. Guk bertsolaritzaaren aro edo garai klasikoaren azterketa egin ondoren, mustra batzuk aukeratu ditugu... Gure erakusketa hortan bertsolaritzaaren historia gutzia ez dago, zati adierazgarri batzuk baizik. Hori bai, uste dugu aukeraturakoa interesgarri dela.

—Lekuonatarak erdi bertsolari eta erdi poeta zerate... Baina Julian Lekuona aspaldian ez zenuen kantuz entzun. Hau itzulera bat ahal da?

—Baietz esan liteke. Eta aurrera jarraitzeko asmoz. Ikusiko dugu etorkizunak zer dioen, eta eguraldiak zer arpegi jartzen duen...

Irrifarre egiten dugu, eta Xabier Leteri galdezka hasten gera.

—Zuek, kantari izanik, bertsolarien saillean sartu zerate orain. Horrek zer esan nahi du? Bide berri bat aukeratu ahal duzue orain? Batean batek galdegin lezake besteren saillean zergatik sartu ote zeraten...

—Hori garbi gera bedi: guk ez diegu inondik ere bertsolarietoki kendu nahi izan. Bertsolarietoki, beste inork bete ez lezaken eginkizun nagusi bat badute: bertsoak asmatuz herriz-herriz kanatzea. Guk ez dugu ordea ezer asmatuko. Jendeak ezagutzen ez dituen edo ahaztatu daduzkan bertso zaharrak kanatzea nahi izan dugu, errezital gisara, kitarrak lagunduz... Hau da, gure betiko erara. Gaiñera uste dugu horrek agian bertso-zaletasuna piztu lezakeala, gazteengan batez ere. Bertso zaharren mundua gure espresio biderik aberats eta herrikoiena dugu. Guk horixe nahi izan dugu: gaur kantatzen ez diren garai bateko bertso zahar bikain hoiak jendeak berriro goza ditzala. Jendeak, ahal bada, negar eta farre egin dezala. Entzuleak bi edo hiru ordu gustora pasa ditzala...

—Zuen bidean eragozpen asko topatu ahal duzue? Eta nork lagundu dizue?

—Eragozpenak, gutxi gora-behera betikoak. Bertso denak zentsuratik pasa behar izan dira, eta guztiak

DONOSTIA - TEATRO PRINCIPAL
MARTXOAK 1 - OSTIRALEZ - 7%, ETA 10%, TAN
MARTXOAK 3 - IGANDEZ - GOIZEKO 11%, TAN

ez dituzte onartu. Hori pena da. Aukeraturakoa geneuzkan gai batzuk oso kamuts geratuko dira. Hortik aparte, eragozpen haundirik ez dugu izan. Laguntzak bai, eta bihotzez eskertzen ditugu. Alde batetik, Juan Mari Lekuonarena, gaiak aukeratzeko eman zizkigun argibideengatik. Bestetik, eskertzeko da bai eta C.A.T.-ko Rafael Agirrek, udaletxearen bitartez, «Teatro Principal» kondizio onetan eskuratzeko eskeini digun laguntza ere. Eskertzeko, bai eta ere, Jorge Oteizaren laguntza, kartela egiteko utzi zizkigun irudi zoragarriengatik... Eta jende gehiago aipatu beharko genuke, laguntzarik asko izan baitugu.

Elkarriketa hau bukatu baino lehen, Antton Valverde-ri, musikari bezela, gure azken galdera.

—Doiñu aldetik zuen errezitalerako zer kriterio erabili duzue? Musika aldetik aberastasunik izan ahal du?

—Guk baietz uste. Alde hori asko zaitu dugu. Hasteko, bertso bakoitzaren jatorrizko doiñua errespetatu dugu, jakiterik zegoenean behintzat. Bertsolari-doiñu bikainekin topatu gera. Xenpelarren «Amigo batek» bertsoen doiñua, Txirritaren «Zuk hil zenuen artzaia», Zapiainen «Brabanteko Jenobeba»-rena, eta beste asko, zoragarriak dira.

Jatorrizko doiñurik ez genekien kasotan, neurri bereko beste bertsoen batzutatik hartu ahal izan dugun doiñurik ederrena erantsi dugu. Bertso batzuk kitarrak lagunduz kantatuko ditugu, besteak kitarrarik gabe, abots soilez.

Beraz, gure kantari hauek beren saio berezi hortarako prest dauzkagu. Gure ustez, arrakasta izango dute. Izan ere, era hortako emanaldiak ez baitira eguneroko gauza izaten.

Gure bertso eta kopla zahar eta berrien maitaleek aukera ederra izango dute egun gutxi barru bertso ederez asetzeko.

Emanaldi hoietan, bertso eta kopla anonimo zaharretatik kanpo, gutxi edo gehiago honako bertsolari hauen bertsoak agertuko omen dira: Xenpelar — Txirrita — Bilintx — Otaño — Pello Errota — Prantses Txikia — Errenterriako Pello Zabaleta, Tellei Txiki, Urrutia, Zapiain — Uztarri — Iturrino (Markesaren alaba) — Antonio Urbieta — Kazkazuri — Zepai — Xalbador eta Lazkao Txiki.

Buru bezenbat aburu

ATXUKALEREN BERRIKETAK

«Gabon aurrettoa zan. Bagagoz, bagagoz ilunabarrean, potin txiki batean, lau laguntxo, berdeletan, Orioko aurrean...».

Horrela hasten du Kitolisek berari gertatu zitzaion tirabira negargarri hura.

Idazle gehientxoek bat datoz eta azaldu ere «Kresala»-k duen zatirik bikainena Kitolisek edesten duen tirabira dela. Eta hoietan badira munduan idatzi izan diren pasarterik onenetakoeekin berdintzekoa dela ere esan dutenak. Hau esatean guk ez degu gauza berririk esaten. Guk besteek esan dutena jasotzea besterik ez dugu egin. Eta besteek esan duten hortan, badirudi gainera, guziek irizpide hori dutela.

Irizpideak irizpide dira eta gu ez goaz irizpide hoién aurka. Hala ere, gu arrantzale seme gera, arrantzale izanek eta arrantzale herrian jaio eta bizi garenaketa, egia esan, gu ez gatoz oso bat irizpide hortan. Ez da Kitolis maite ez dugu-lako. Inork maite badu, maite dugu guk Kitolis. Inor gutxi izango da guk hainbat malko isuritakorik pasarte hori irakurtzen eta irakurritakoa buruz ikasi eta jendaurrean esaten. «Kresaletan» antzerkia ikusi zuten millake jende lekuko. Hala ere esan dugun bezala, gu ez gatoz bat eta, egia esan, Kitolisek tirabira kontu hori edestu zuanean gu aterpe hartan izan bagina, gezurtia zela ere botako genion.

«Gabon aurrettoa zan...» esaten du Kitolisek. Eta haren Gabon aurrettoa hura orain ehun urte deal gertatu zitzaion. Eta orain ehun urte, Gabon aurrettoan, potin txiki batean, Ondarrutik irten eta Orioko aurreraino joan zirenik sinistekoa ote dugu? Hamar bat itsasoko mila bitartea izango da, Ondarrutik Orioko aurrera (hemezortzi kilometro inguru). Eta potin txikian, lau laguntxo, berdeletara joan Orioko aurreraino?

Nolako lau laguntxo gainera! Matxin zaharra zen bat. Kitolisen semetxoa bestea, hamabi urteko semetxoa, eta ongi semetxoa gainera. gero ikusiko dugunez. Kitolis bera ere, arrantzale-arrantzalea zenik antz handirik ez du azaltzen; nahiz eta berak, toleta banio handiago ez zela, bederatzi urte zituela aitak masira eramane zuela esan. «Parol galanta bota zuen hehinzat hor. Arra bat eta erdiko toletak edo hikoak izan ohi dira. Eta bi arra luzeko mutilik ez da masira ioaten. Hori behintzat gezurra bota zuen.

Orekan, neguko zotzak ezurrak

gogortu zizkiola ere egia osoa denik ez dugu uste. Orekan egin gabe edo, tira! baina orekan zainak indartzeko bai. Ontzi handietan ibili: gabea izan eta Kantauritik kanpo, ko portura sartua zela arirbadan?

Hori ere ez diogu sinisten. Kontuan izan behar duguna hau dugu gero, orain ehun urte eta gehiagoko kontua edesten ari zela.

Atzekoa, ontziaren atzekoa ze adinetakoa zenik ez du esaten. Sa-soiko nola nahi ere. «Gabon aurrettoan, potin txiki batean, Orioko aurrera ontzi-lagun haiek zituela joateko. Baina egiaz joan ote ziren Orioko aurrera?

Guk behin baino gehiagotan galde izan dugu Ondarruko barramuturrean, hain zuzen handik Orioko aurre hura ikusten baita. Eta jaso izan ditugun erantzunak ezezkoak izan dira beti. Jakina, joan ezina ez dugu, baina Gabon aurrettoan eta berdeletara, hori ezina adierazi izan digute beti.

Esan dugun bezala, orain ehun urteko kontua eta Gabon aurrettoa dela gogoan izan behar dugu.

Oraingo egunotan, arrainik ez da. Bisiturik ez da arrapatzen, edo gutxi behintzat amuzko arrantzan. Orduan baina, Gabon inguruan, bisigu paltarik ez zen izaten. Eta bisigu paltarik izan ez eta berdeletara Orioko aurreraino potin txikian irten? Hori sinistekoa izan daiteke, behar bada, baina arrantzaleok ez duqu halakorik sinistuko.

Beste arrazoi bat ere badago hortan. Arrantzalea ez dugu horren burugabea, ez orain eta ez lehen ere. Badaki, Gabon aurrettoan egun laburrak direla. Eta eguraldiak ere, une batetik bestera, aldakor izaten direla. Eta eguraldiak aldakor, egun laburrak, bisigu paltarik ez eta Orioko aurreraino potin txikian berdeletara irten?

Kitolis berak ere, behar bada, beste aldikoren bat gogoratuaz, bare-bare itsasoa zela esaten du; baina berriela itsasoa gehiagotzen, haizea indartzen ikusten du. Eta, egia esan, arrantzale-arrantzale denak, nola gertatu ohi diren badakizki horrelako gertaerak.

Gure iritzirako ba, Gabon aurrettoan ez zitzaietela gertakizun hura gertatu.

ATXUKALE

Oharra: Gabon aurrettoan radioz eman zuten nire lanto hau «Kamifazpi»-ri eskaintzen diot entzundakoak bakarrik zer idatzi duen kontura dadin.

EUSKAL KULTUR MINTEGIA

EUSKAL PHILOLOGIARI BURUZKO

HITZALDIEGITARAU:

Otsailaren 27an: «Ipuinen azterkuntzarako metodologiak».

1. Formalizaziolana.
2. Ezagugarri iraunkorren aurkitzea.
3. Ikerbideak.
4. Ipuinen ikusmira semantikoa.
5. Ipuinen ikusmira soziologikoa.

Martin Etxeberria eta Jose Maria Larramendi.

Otsailaren 28an: «Azkueren ipuinbildumako istorioez pundu zenbait».

José María Larramendi.

Martxoaren 1ean: «Barandiaranen bildumako ipuinez pundu batzuk».

Martin Etxeberria.

Martxoaren 7 eta 8an: «Gazteluzar eta bere ingurua».

Piarres Lafitte Jaun kalonjea.

Martxoaren 13an: «Euskaldunen alfabetatzeaz».

Murgiar Jauna.

Martxoaren 21ean: «El substrato vasco en los romances ibéricos».

Alfonso Irigoien.

Martxoaren 22an: «Valpuestako kartularioko euskal aztar-nak».

Alfonso Irigoien.

Ordua: 8etan.

Tokia: Deustuko Unibertsitateko hitzaldiaretoa, Deustua, Bilbo.

Antolatzailea: Euskal kulturmintegia.

LIBURUAK

«Pedagogia Gaur» liburua dela eta

Joshe Erzibengoak gai interesgarria duenik ezin uka. Izan ere ikastola, heziketa, eta honen inguruan sortzen diren galdera eta iritziak arras interesgarriak zaizkigu. Gaur gaurko gaia dugu beraz eta, nere iritziz, gaurkotasunez erabiltzen du Gerok argitara berri duen liburua.

Izan ere, berak dioenari jarraituz, jakintza eta zientzari hainbesteko garrantzia eman izan zaion denborabadoakigui. Jakintza bai, baina ez dugu heziera gabeko jakintzarik. Honetan denak edo ia gehienak ados egongo garelakoan gaude.

Ez noa une honetan liburuen aipamen edo laburpena egitera. Lehenago ere zerbat argitaratu da honetaz. Joshek gaia ongi erabiltzen du. Esperientzia baten emaitza edo fruitua eskaini digu praktikan, egintzetan, sortzen diren oztopoak gainditzeko. Erabiltzen duen euskara hain erraza izanik, liburu honek irakurle ugari izango duelakoan gaude.

Nik, ordea, zuzenean beste arazo bati heldu nahi nioke. Heziketaz mintzo zaigunean haur eta ikasle bakoitza diren bezala onartu behar ditugula, bakoitzaren nortasunari erantzunaz hezi behar direla, adierazten digu Erzibengoak. Eta hemen dago kaxoa. Hemen sor daitezke eragozpideak behin baino gehiagotan: batzuetan ikasle gehiegi-ekin lan egin behar izaten delako, bestetan haur bakoitza ezagutzeko eragozpideak gainditzeko hainbat egokierarik sortzen ez delako.

Pertsona, hezi-gai bezala dugun hori, nor bera da, den bezalakoa, bere inguruarekin bat eginik aurkitzen den pertsona. Eta dakigunez,

inguruak, gure aldamenean aurkitzen dugun giza egitura, erakundea, pentsaera, gainegiturak, eta abarrek asko dezakete. Ez dugu honenbestez, pertsona erabat gizartearen menpeko eta morroi denik esan nahi. Ez dugu, zenbaiten antzera, pertsona bakoitzaren ezereza ozenki aldarrikatu nahi, ez dugu arlo honetan esan diren gehiegikerietan irrist egin nahi. Pertsona ez da gizarteak erabiltzen duen zerbat, erantzukizuna duen norbait baino.

Badirudi filosofia antzeko esan-kizunetan gabiltzala. Baina hitz bitan haxe esan nahi bide dugu: EZ DUGU PERTSONA HEZIKO, BERE INGURUA ERE GOGOAN HARTUZ IZAN EZIK. Era askotako inguruak: hasi telebisiok eta propaganda tresnek agertarazten dituzten eraginetik eta gainontzeko maila guztietaraino nabari den giroa gogoan hartu behar dugu. Hezitzaileak informazio eta kezka nagusi batzuren jabe behar du. Hezitzaileak gertaerak noiz nahi aztertu beharko ditu, zerk sortzen duen eta zer ondoren dakartzen neurtu beharko ditu hezitzaileak. Hezitzaileak, bete betean herri arazoan murgildua bizi beharko du. Erzibengoak gai hau nolabait azaltzen du bere liburuan, baina ez dugu uste behar hainbateko garrantziak agertzen zaigunik.

Baina, hezitzaileari eman ez diezaiokeenik ez diezaiokegu eska. Herriamintza edo tramankulu txarrekin, ofizialik onenak ere ez ditu lana ongi egingo. Tresna egokiak behar ditu lana ongi burutuko badu. Eta gaurregun hezitzaileak esku artean dauzkan tresnekin heziketa lana

ondo burutzea ez da gauza erraza. Material arazoa dala, espresio lan egokia dela, hizkuntzaren aberastu beharra dela eta abar, baduke lanik asko lan horretan dabilenak. Hala ere, landarea lur egokiz inguratzen ez badugu, behar diren ongarriak zainetazten ez badikio- gu, landare ahula, motela, indar- gabea, bizirik gabea gertatuko zaig- u. Ez gaitzke gizagirotik at jen- dea hezituz ibil, heziketaren ize- nean despertsonalizatu baino ez gara egingo eta.

MIKEL UGALDE

HIRU ALDIZKARI

Hor, nonbait, bada zenbait eus- kal argitaralpen, arrazoi batez zein bestez, zabalkunde handirik gabe. Hautaz dagokigu honako honetan ihardun, azalkiro ez bada ere, in- formazio asmo soilez.

● Karmelo Zubizarretaren es- kutik jaso dugu KARMEL aldiz- kariaren aurtengo lehen alea. Kar- melarren aldizkari hau isilik izan dugu bolada luze samarrean, eta ale berri honek badu, beraz, beste- rik gabe, nahiko garrantzi.

Etapa berri honetan bada gutie- nik hiru puntu kontutan hartu be- harra. Lehenik, idazkole eta ba- natzaile batzordea Eibarrera era- mana izan dela, eta honek zer- txobait kutsatu edo baldintzapetu du lan bat baino gehiago.

Bigarren, halako irekitasun ba- tez agertzen zaigula, bai gai eta bai idazkeraren aldetik.

Hirugarrenez, Bizkaia, Araba, La- purdi, Nafarroa eta Gipuzkoan ba- rena egindako zenbait elkarriket- az, nolabaiteko bizitasun eta al- dizkari zentzua erantsi nahi zaio- la, nahiz eta —gure ustetan— do- hai bi hoik mugatu samarrak ager- tu izan, KARMEL aldizkaria hiru

hilabetetarik behin argitaratzen denez gero.

● Gabon ondorean argitara emana da ere JAUNAREN DEIA aldizkariaren 44/45 alea. Honako hau, denboraz jakinarazi bezala, Andra Maria Euskalerrian delako gai nagusiari atxikitzen zaio.

Gai honetaz benetan interesgarri dira Euskal Herriko santutegirik ezagunen artean zabaldu den in- kestaren ondorioak, bai eta XI eta XVI mendeko Andra Mari irudien azterketak.

Harako inkestari dagokionez, ho- geita sei izan dira erantzun duten santutegiak. Gipuzkoan Arantzazu, Itziar, Arrate, Guadalupe, Donos- tiako Koru eta Izarkun. Bizkaian, Begoña, Orduñako Antigua, Onda- rroako Antigua, Galdakano, Duran- goko Uribarri eta Bermeoko Albo- niga. Araban Estibaliz, Encina, An- gosto, Oro eta Gasteizko Blanca. Nafarroan, Orreaga, Ujue, Puy eta Iruñeko La Real. Ipar Euskal Her- rian, azkenik, Sokorri, Uronea, Ainhua, Olanduy eta Hoki.

Maila eta gai berean, erabateko deritzagu Andra Mari Euskal Li- teraturan delako gaiaz Lino Ake-

solok burut duen lanari, Detxepa- regandik-Gandiaga arte hainbat euskal idazle aipatuz.

● Jaso ere jaso dugu KARD- BERAZ-2 deitu liburuxka, Karda- beraz Bazkunaren ipi-apak biltzen dituelarik.

Kardaberaztarrei dagozkien gaiak alde batetara utziz, bi sail iruditzen zaizkigu aipagarriak, hots, Idazle Eskolako Lanak eta Kar- daberaztarren lanak.

Lehena utz dezagun gramatikala- rientzat, eta bigarrenean, berriz, berez dezagun S. Insaustik burutu duen Gipuzkoa-ko kondaira dela- koa azterketa, liburuxka honetako idazlanik hoberena, behar bada.

Tamalez, kardaberaztarrak oso “kardaberaztarrak” dira. Ez dugu onerako zein txarrerako horretaz fitsik ere esango, baina ez du be- hintzat inork ukatuko era horre- tako liburuxkak jende multzo txi- ki batentzat argitara emanak di- rela.

Izan ere, dirudienek, kardaberaz- tarrak ehun eta hogeita hamazazpi dira.

L. A. A.

ZINE

Italiarren haunditasuna

(III)

Italiako zineaz ari garenez, Ro- berto Rossellini, Luchino Visconti eta Francesco Rosi-ri lotuko gataz- kie gaurkoan.

—Rossellini, neorealismo mugi- menduari erabat zintzo jarraitu ga- be, gizonaren sentipen eta krisiak gai zituela lanari ekin diona izan da.

Bere lehen filma eztabaidatsuak (Viaggio in Italia, 1953), senar- emazte ingeles batzuen sentipen aldaketaz dihardu. Rossellini- ren se- nar-emazteak, Antonioni-renaz zeha- ro bestelakoak dira. Baina, nolana- hi ere, badute biek gizonaren barne- izkutukiak arakatzeko joera.

Neorealismoaren arrastoetarik atera zelako, berriketa ugari izan da bazterretan Rossellini dela-ta. Mai- xutat jotzen dute batzuek. Beste batzuek, aldiz, bateko bestera dela diote, bere «Roma, città aperta» eta «Paisà» ikusi ondoren.

Dena den, «Roma, città aperta» delakoari esker batipat hartu zuen fama haundia.

Bigarren gerra nagusiko erresis- tentzia, «Il generale della Rovere» burutu zuen 1959.ean. 1960.urtean berriz, «Era notte a Roma».

Kritikoak bere alde mintzatu ez arren, lehengo hildo ari jarraitu zi- tzaion Rossellini. Zineak, especta- kulo gisa, berea egin duela aitortu zuen 1964.ean. Zine didaktikoan du itxaropena, eta ez ikuskizun harri- garritan.

Ondoren, telebistarako lan batzuk egin zituen: «L'età del ferro» (1965), «La prise du pouvoir par Louis XVI» (1966) eta «Gli atti degli apostoli» (1969).

—Luchino Visconti, 1954. ean «Senso» pelikula eginaz sartu zen zinegileen barrutira. 1963. urtean, «Il gattopardo» burutu zuen, Guise- pe Tomasi di Lampedusa-ren nobela oinarri harturik. Goimailako familia baten biziera, haunditasunez eta maixuki aztertzen du.

1957.ean «Lanotti bianche» buka- tu zuen Dostoiowski-ren lan baten hari beretik.

«Rocco e i suoi fratelli» berriz, 1960.ean egin du. Inmigratioak be- rekin dituen arazo guztiak melodra- ma antzean darabiltzi pelikula ho- netan: lantoki arazoa, maitasuna, Rocco-ren sentipenak eta abar.

Viscontik berak, hau dio: «Verdi eta melodrama italiarra izan ditut lehendabizi. Melodrama ia beti agertzen da nire lanetan. Norba- tzuek, hori delata, aurpegi eman didate. Ni ordea, harrotu egiten naute gaitzespen horiek».

Elektra mitoa gaurkotasunez era- biliaz, «Vaghe stelle dell'Orsa» osa- tu zuen 1965. urtean eta pelikula honetan, nahiz 1967.eko «Lo stra- niero»-n, ilun agertzen zaigu Viscon- ti. Krisis batetara murgildua dabi- lela dirudi.

«Morte in Venezia» sonatua ere, aipa dezagun. Carlos Losada-k «Ci-

ne estudio» aldizkarian dioenez, Visconti-ren «Morte in Venezia», zinelen nagusi bat da. Barneko ana- lisis bat da, egoera, biziera eta giro baten inguruan. Pelikula hau, Vis- contiren testamentua dela ere, esan du zenbait, baina film honi es- ker, zineak dituen aberastasunez, nahiz espresio bidearen luze-zabalaz ohar gintezke.

Orain artean, polit eta txukun agertu digute Venezia hiria, baina Viscontiren Venezian, iluntasuna, mito batzuen amaiera eta heriotza dira nagusi.

Aspergarri xamarra gertatzen bal- din bazaigu ere, pelikula aberatsa dugu, eta behin bakarrik ikustea ez da nahiko Viscontiren lan hau be- har bezala dastatzeko.

—Francesco Rosi, Viscontiren la- guntzaile izana da 1962. urtean «Sal- vatore Giuliano», bere lehen filma egin zuen arte. Urtebete geroago, «Le mani sulla città» bukatu zuen.

Rosi-k, zineker berezia du. Bes- te zinegile italiarrek ez bezalakoa. Biografiakoa lana izan arren, Salva- tore Giuliano pertsonajearen arra- kastaz baliatzen da, haren garaiko politika indarren jokoak, gizarte mailak, mitoak, e.a. aztertze. Gui- liano-ren heriotza, adibidez, urrutira erakusten digu Rosik, eta ez au- rrez aurre, politika indarrek gizon haren beharrik ez dutela hobeto adierazteko.

«La mani sulla città» filmean, be- rriz, Napolesko etxe-bizitza egoera astintzen du. Badirudi gizarte ara- zoei erantzun bat eman nahi lie- keela pelikula honen bidez.

Bere hirugarren filma, Espainian egin zuen, eta zezen gaiak merio zirela, Miguelin toreroa hartu zuen lanerako 1965.ean. Zezen-festaren azken aldean du aztergai. Zezen hil- keta alegia, gainontzeko bitxitasu- nak alde batera utziaz.

Eta bukatzeko, Rosiren «Il caso Mattei»-ri helduko diogu; 1972. ur- tean, Cannes-ko lehen saria jasó zuenari, hain zuzen.

Gaia, gaia erabiltzeko era eta zu- zendariaren berezitasuna dira na- barmenenak pelikula honetan.

1962. eko gertakizun batetan oi- narritutako filma da. Milan inguru- ko Bascapé herrian, Enrico Mattei zeraman hegazkin bat hondatu zen. Mattei zelakoa, demokrata-kristauen lehendakari zen, eta itxirip haren gorabeherak, argitzeke daude orain- dik.

Mikrofonoa eskuetan hartu, eta jo- ta ke galdezka ibili ondoren, hil- dako lehendakari inguruko politika indarrak aztertu nahi izan ditu.

Rosik beraz, gizonaren eta ingu- ru baten politika egoera hartzen du gaitzat. Gaurkotasuna darion gaia, ezparririk gabe.

Ikuskizun ederrik eskainiko digu Rosik honela jarraitzekotan.

XABIER UNANUE

YOGUR

GURELESA

GOGOZKOENA

Donosti-Currerki-Kutxa

EUSKAL IRRATI SAIOAK

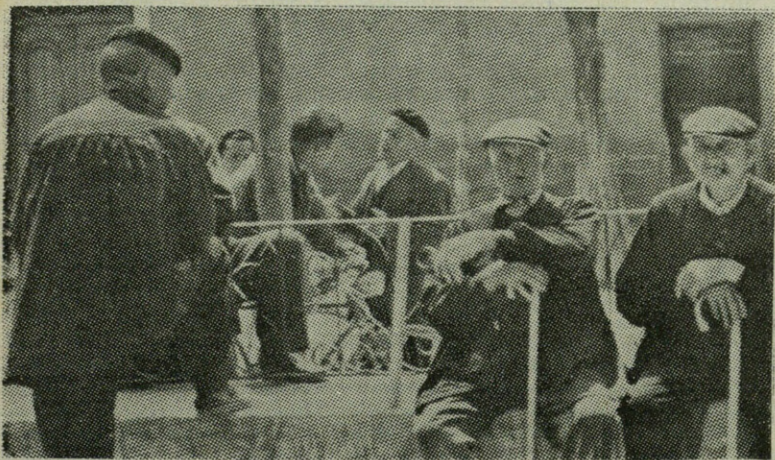
Banen baneko azikal
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak
Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea
Baserri, lur-tresnak ta abar
Torelavageko Perla joan
oterriak

Baserriaren alde

NEKAZARITZA AN ETA EMEN

Jose Alkiza

Baserritarren lana eta erretiroa

Zaharrak erretiratu eta gazteak lanean eta buru jartzeko neurri batzuk izendatu ziren.

Baserritarrak kaleko langilleak aiña irabazi behar luke. Ortan ez dago dudarik, lana ere kaleko langilleak aiña egiten badu behintzat. Eta lan egiten du nekazariak, fabrikanteak baiña gehiago ere. Galde iozu berari.

Lan ori, ordea, ez zaio neurtzen pasatzen dituen orduetako begira, azkenean zenbat lan, zenbat jenero atera duen ikusita baizik.

Fabrika batean langille batek ez du lan asko egin 8 edo 10 ordu pasa dituelako, 8 edo 10 orduan, orrenbeste pieza egin dituelako baizik.

Gutxienez zenbat pieza egin behar dituen agintzen dio nagusiak eta ez agindu bakarrik, egiñaraziko dizkio nola edo ala.

Baserritarrari ere, zuzenean edo zeharka gero eta gehiago neurtzen zaio egiten duen lana. Urtearen buruan gutxienez orrenbeste esne litro atera behar ditu, ainbeste zekor gizendu, oinbeste kintal gari sortu... eta abar. Orregatik baserri txikia edo neketsua edo behi gutxi edo txarrak dauzkalata, baserritar batek egunean 40 litro esne besterik ateratzen ez badu, lan gutxi egiten duela esango diote, nahiz eta goizetik gaueraino arrastaka dabilela ikusi. Orren gauza gutxiarekin nola nahi duen ba jornal bat irabazi, eta esne gehiago edo zekor gehiago edo... porruak saltzeko esango diote, baiña ateratzeko jenero gehiago.

Zenbait baserritari ez zaio iruditzen lan gutxi egiten duenik; lan asko egiten du ari den orduak, artzen dituen nekeak, eta ateratzen dituen izerdiak kontatzen badizkiozu; baiña urtearen buruan zenbat jenero atera duen begira jartzen bazera, ezin esan ainbeste egiten duenik.

Langille bakoitzak ateratzen duen jeneroak neurtzen du azkenean, zenbat lan egiten duen langille orrek.

Nekazaritzan langille gehiegi ari omen da, ateratzen den jenerorako. Bakoitzak gehiago irabazteko bidea, orain iruk egiten dutena, egin dezala batek omen da; orain ainbeste jenero sortu, baiña langille gutxiagorekin. Orra zergatik nekazariak gutxitu behar duten eta gutxitzen ari diren.

Naziorik aurreratuenetan bizi da jendearen arabera nekazaririk gutxienean, eta besteetan ere orixe iritxi nahi da.

Aparteko neurriak artzen ez bada, ordea, gazteak aldegiten dute azkarrena eta errexena, gure artean gertatu den bezala.

Zer egin nekazariak gutxitu ditzeten, baiña zahar utsalak gelditu ez ditezten? Zer egin baserriak gutxitzen doazen ainean, gelditzen direnak aundiago, erosoago, eta obeak izan ditezten?

Ori da gaur Espaniako gobernuak daukan buruhausteetako bat.

Nekazariak erruz gutxitu baitira, baiña orain zahar jendea bakarrik ari da geratzen, gazteak aldegiten dute; eta zenbait tokitan zahar eta gazte denak.

Ori dela ta "III plan de desarrollo" egin zanean, zaharrak erretiratu eta gazteak lanean eta buru jartzeko neurri batzuk izendatu ziren eta orain nekazaritzako ministroak esan duenez, laster asiko dira betetzen.

Erabaki oiek aurretik dira:

—55 urtetik gorako baserritarrei diru laguntza bat eman, beren lurra gazteei errentan uztera konforma ditzeten.

—Gaiñez dagoen jeneroa egiten ari diren nekazari zaharrei, pensio bat jarri, estatuari beren lurra saltzen badizkiote.

—Erri txikietatik aundietara joan nahi dutenei, non zer lan topa dezaketen eta abar, berri eman.

—Erri txikietan ere aundietako erosotasunak ipiñi, denak aldegiten ez dezaten.

—Nekazaritzan aritzeko gogoak duten gazteei, lurra artzeko errextasunak jarri.

Erabaki oiek betetzen asten direnean, a zer martxa jarri behar dutena! Izango da, noski, pensio bat jasotzeagatik, itxuraz bizitzeko modukoa bada behintzat, gazteei lurra errentan emateko prest dagoen zaharrik. Izargor al da, ordea, artu nahi dizkieten gazterik? Edota urak joan eta gero presa egiten astea da ori?

Dena dela, gaur baserritarra gaizki bizi da, lanpean eta neketan. Gutxi irabazten du, egiten duen jeneroa merke saltzen duelako, edota jornal bat irabazteko ainbat jenero ateratzen ez duelako; baiña laster gure zaharrak iñor baiña obeto. 55 urtetan erretiratu, lurra errentan utzi eta "jan eta pasio" bizitzen ezagutuko ote ditugu?

GOROTZAREKIN PENTSUA

Zorioneko proteinak. Zekorrek azkar eta gogor azi eta gizenduko badira proteinadun janaria behar dute. Gure artean ere edozeini aditu-ko diozu, olako pentsuak edo alako jatenak proteina asko edo gutxi duela. Ikusten denez emen ez ezik beste tokietan ere, nahiko buruhauste sortzen du proteina eskasi orrek.

Sumatu dute orain Iparrameriketan zikiñak garbitu eta gaiñera proteinak sortzeko sistema: behien gorotza bildu, garbitu, egosi, kimikatu, lehortu eta bi jatena klase egin.

Azkenean irteten diren jatena oietako bat, zerrauts ezearen antzeko zahia da. Belarzuloko artoaren usaia du, alimentua ere berdintsu eta 8% dauka proteina. Bestea, berriz, auts erre bat, surtako errautsaren antzekoa, 25-35% dauka proteina, ia ia soja iriñak aiña.

Inbentu au ganaderitzaren aurrerapenean, pauso aundi bat aurrera gerta ditzeko, 15 urte daramazkete aprobak egiten dozena bat enpresak.

Orain 60.000 buru dauzkan Coloradoko ganaduzale bat, ganaduei euren gorotza jaten ematen asi da, behar bezala prestatu ondoren, jakiña.

Iazko iraillaren aserarik 6.000 behien gorotzak prestatu eta jaten ematen ari dira hereford arrazako 200 zekorri.

Inbentuaren asmatzailleetako batek dioenez ximaurren zikinkeria delata destaiña egiten badioгу ere, onegia da lurraren ongarritarako edots alferrik galtzeko.

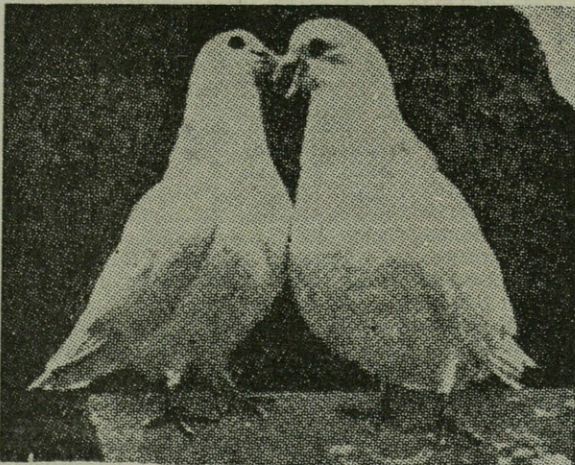
Nere iritziz asuntuaren giltza ontantxe dago: Behiak bere urdaillean zaku aundia, zaku txikia, liburategia eta gatzagia baditu ere, eta lehen jandakoa, osteria ausnartu egiten badu ere, jatenak daukan 2% ori bakarrik kentzen omen dio zumoa erabat; gaiñerakoak aprobetxatu gabe ihes egiten dio. Ez da arritzekoa beraz, lehen jandakoak ere, oraindik alimentua izatea.

Behi ganaduak egiten duen gorotza, sistema ontan irutatik bat bakarria aprobetxatuko balitz, Iparrameriketan egiten den soja guztiak aiña proteina emango omen luke urtearen buruan.

Ez da txorikaka.

EZTIA

Munduko edozein baztarretan eztiak diru egiten du eta erleak eukitzea aurrerabide aundia izan ditzeko nazio atzeratuentzat. Ala dio F.A.O.k.

Usakumea beti izan da mokadu goxoa

ONDO BADABILL
Otsein DA

Orain bost urte nazio batetik bestera saltzen zen ezia 300 dolar tonelada pagatzen zen, orain berriz 900. Iru alako eta alere ezin da nahi aiña erosi, ez dagoelako salgai.

Erleak bizitzeko giro egokia duten nazioentzat eztiaren salmenta izan ditzeko dibisa iturri oparoa, Ameriketako, Brasil, Colombia eta Chilek esate baterako, giro aproposa dute erlategi aundiak ugari jartzeko. Baita Afrikako iparraldeak ere.

Gaur gaurkoz amabost naziok osatzen dute munduko merkatuetan nazioz aldatzen den eztiaren 90%. Mexico, Argentina, Canada, China eta Australia dira gehiena saltzen dutenak.

Eztiaren eskea asko ugaltu da azkeneko 20 urte aurretik, nonahi ere, baiña batipat Japonen. 1964 urtean 2.600 tonelada karriatu zituzten kanpotik; 1971an berriz 16.400. Ingalaterran ere 20.000 tonelada sartu ziren azken urte orretan. 600.000 tonelada ezti sortzen da munduan gaur. 50 milioi erleuntza omen daude, gehienak ordea afizioz erleekin saltsan aritzea gustatzen zaien eskuetan. Erleen berri dakitelako, ortan dabilzenen eskuetan, laurden bat besterik ez, eta ezti fabrika dei genezakenetan 11% bakarrik.

PARISKO FERIA

Parisen «salon international de la agriculture» delakoan Martxoaren 3tik 10era izango da nekazaritzako produktoen eta ganaduen erakusketa.

Europako ganadurik onenak, behi, ardi ahuntz, zaldi eta abar, ikusi nahi dituenak joan liteke lasai, begiei gusto emateko egokiera izango du eta.

Aurten lenengo aldiz Iparrameriketako eta Espaniako ere erakutsiko dituzte beren galak. Ala nahi izan ezker Bilbotik abioiez egin ditzeko joan etorria.

USAKUMEAK

Gizonak ezi dituen egazti guztien artean usoa da lilluragarriena. Baita aragia sorreraz, dirurik gehiena utzi dezakena ere.

Usakumea beti izan da mokadu goxoa, eta oraintxe ere, tira izugarria dauka. Jendeak gehien eskatzen duena 25-30 eguneko libra bat inguru pisatzen duen usakumea da 200 gramo aragi xamur eta goxo ematen baititu.

Orain arte, usoa beren gisa atera dituzten umeak jatea besterik ez diegula egin, esan genezake, baiña orain oillategi bat bezolexe, usategi bat jar daiteke 100-150 bikoterekin.

Baditu oilasko aztearen aldean bere alderdi onak. Usok, berak bakarrik egiten ditu lan guztiak. Ez daukazu arrautzak erosi beharrik ez eta aseran diru asko gastatu beharrik ere. Lekua ere oilloek baiña gutxiago bear dute.

Lana berriz, atsegiña eta entretenitua da, leku argi eta osusutsuan jardun beharrekoa gaiñera.

Ez da usoa bezain aguro saltzeko prest jarriko zaizun animaliarik. Jaiokeran 25 gramo pisatuko ditu baiña lau aste barru, azi da il eta jateko aiña. Gaiñera 5-6 urte irauten du usok arrautzak egin eta umeak azitzen.

Aragitarako usoa diru emagarri izan dedin, bikote bakoitzak 10 emakume urtean azi behar dituzte gutxienez, baiña ez da zailla; badaude arraza otxanak eta lagunartean bizitzen ohituak eta auek urtean 12 eta baita 16 ume ere atera eta mantentzen dituzte.

JOSTUNDEGIA

MODISTEGIA

UGARTE

Urbietan, 66

DONOSTIA

ETXKO-ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'ezu
ATOMIZADO LAGARTO — Jabolak erabilili beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — Jabolak bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jabolak bakarrik
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

ZER DA “ELIZAZ EZKONTZEAN” BILATZEN DENA?

Gai honi buruz gogaketa bat egin du Lyon-go apaiz talde batek. Eta horren fruitu bezala eman du argitara artikulua bat Jean Vanel-ek «Temoignage Chrétien» astekarian. Puntu nagusienak bilduko ditut.

Eliza izan da, eta bakarra —dio gazetalariek—, gizonari bere bizitzako haro nagusienera (jaiotza, ezkontza, heriotza) lagundu diona (lagun bezala eta ez laguntza soil bezala).

Elizaren egiteko hori hirukoitza zen: administratiboa (izen zerrenda liburuaren ardura hartuz), sakramendua eta, askotan, ahortzi ohi dena, jai giroa (bakoitza nor zen, eta ez nornahi; jaikiro ospatzen ziren bakoitzaren bizitzako pasadizu nagusienak; horrela, bakoitzak «ezagutua», «haintzat hartua» zelako sendimendua zuen).

Frantziako iraultzaz gero, Estatuak bareganatu du eginkizun administratiboa, ordurarte Elizak zituenetako bat; baina ez da arduratu Estatua bizitza jaikiro ospatzeaz, arrazoi batengatik ala bestengatik, baina hori da egia.

Jakina da, Frantziar Estatuak ez duela haintzat hartzen ezkontza erlijiosoa; beraz, guztiak daude beharturik Herriko Etxean ezkontzera, gero elizan egingo bada ere berriro.

«EZKONTZA GURE MAITASUNAREN JAIALDIA»

Ezkon-bikote berri bati galdegiten diozu: zer da zuretzat Herriko Etxeko ezkontza? Eta erantzuna: Legea egitea. Eta gero galdegiten diozu: Eta elizakoa? Eta erantzunak mota askotakoak dira, baina antzekoak: «Gauza serioa da...», «hori gabe ez guke egiaz ezkonduak garelako usterik», «gure maitasunaren jaialdia da...».

Honela beraz, milaka eta milaka ezkontzen dira elizan, berariz behintzat Jesukristoren federekin loturarik ez duten arrazoinengatik.

Ematen dituzten arrazoiek esanahi garbia dute: beren maitasuna gauza serioa dela; maitasun hori agertzeko, azaltzeko eta esateko beharra sentitzen dutela; gainerakoen aldetik haintzat hartuak izan nahi dutela; besteen aurrean beren biziera berrian agertzeko gogoia dutela, eta hori guztia «Jai» bihurtu nahi dute: horrela, beren maitasuna, besteei esanez, beren buruari berari esaten diote, handituaz, sendotuaz; besteei agertuz, beren buruari agertzen diote, eta agertuz sendotu eta sakondu eta erroagotu egiten dute. Esana izateak, beste indar bost ematen bait omen dio bada errealitate bati.

Eta hori guztia elizan egiten ahal du milaka eta milaka bikotek, fedea ezertan ere sartu gabe.

HERRIKO ETXEAN EZKON-BIKOTEA ARRUNT ANONIMOA

«Haintzat hartuak» izateko gogo hori, aldiz, Herriko Etxean ez da, gaur gaurkoz, burutzerik. Bikotea zenbaki huts bat da, anonimo huts bat, Herriko Etxean. Minimum-era mugatzen da han ospakuntza. Nortasunik gabe. Ekintza adminis-

«Gure maitasunaren jaialdia da»

tratibo hutsa. Paper arazo hutsa. Irakurri eta izenpetu. Minutu batzuetako arazoa.

Egia esan, bada gaur egun zenbait jende inongo zeremoniarik nahi ez duena, inongo jairik nahi ez duena. Baina gutxienak dira hola-koak.

ELIZAKO EZKONTZAREN ANBIGUITATEA

Eta apaiz eta sekular arduradunen galdera: «non dago hor fedea?». Elizan egiten den ezkontza fedez eginikoa nahi lukete.

Batzuek zorrotz jokatu nahi lukete; berarizko fede gabe direnei ezkontza erlijiosoa ukatuz. Beste batzuek lasaigo dihardute: federekin zerikusi handirik ez duten ezkontzat patxada gutiz eginaz elizan.

Batzuek eta besteek, hondo-hondoan, ahal dutena dagite. Elizako ezkontza ukatzea, gaurko

egunez, jende asko jairik gabeko ezkontzara behartzea litzateke. Egungo mendebaleko gizarteak bederen ez bait du jai posibilitaterik jar-zen ezkontzekoan. Bestalde, federik gabeko sakramendu itxurak egitea, sakramenduaren zentzua eta izana desbaliatzea da. Hor dago kokka.

Elizak zorrotz jokatu nahi balu, gizarte osoak jasanen luke egundoko trauma; bizitzako pasadizu nagusienera ez bait luke jai giro biderik. Elizak ezin topatu bere bidea, gizarteak berea aurkitzen ez duen bitartean.

Honeraino, Jean Vanel gazetariaren esanak. Zer esanik asko balitzateke arazo horri buruz. Hirutara mugatu naiz.

Bata. Posible ahal da, gizarteak (ezkontza arazoan diot) bere bidea aurkitzea, Elizak, ezkontza sakramendua dela eta, kristauen ezkontza zuzen-zuzenean eta hurbil-hurbiletik parte hartu nahi duten bitartean? Ez dirudi oso erraza daitekeenik, egun batean Herriko Etxean ezkontza jaikiro ospatu, eta hurrengo batean ezkontza bera elizan berriro jaikiro ospatzea.

Agian, irtenbiderako bidea, lehen kristauen arteko ezkontza modua litzateke. Ze, kristauren ezkontza, berez, Herriko Etxean egin ala elizan egin sakramendu bait litzateke. Baina, ez gaude oraino horretarako helduak.

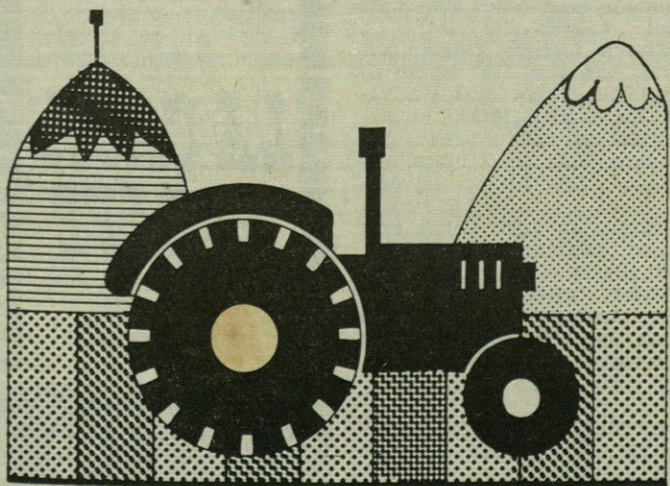
Dena den, arrazoi bat gehiago, mendebaleko gizarte moldeari kritika zorrotza egiteko, eta egiten zaion baino gehiago, eta kritika eginaz geuron burua kritikatzin duguna pentsatuz; kritika alegia, ezkontzat arazoa, hein batean bederen, bere gain hartu, eta gizatasun giroz inguratzaz arduratzen ez delako.

Bigarrena. Puntu hau, egun hauetan Frantziar pilpil dagoen eztabaidari loturik dago. Kristautasun herrikoia delako arazoari alegia. Izan ere, fede ezaren arazoa, ezkontzan bezala, beste sakramendu guztiei bait dagokie: bataioari, mezari, hiletari...

Hori dela eta, artikulua franko atera da azken aldi honetan, eta bi liburu. Kristautasun herrikoien aldekoak, masa giroko kristautasunaren alde agertzen dira, eta inongo oztoporik ez dute ikusten bizitzan sakramenduetara lau bider hurbiltzen direnei sakramenduak eman behar zaizkiela esateko (bataioakoan, lehen jaunartzekoan, ezkontzakoan eta heriotzekoan alegia), eta gainerakoak elitista eta ez dakit beste zein izenez deitzen dituzten. Baina, puntu hori besteren bantzat uzten dut.

Hirugarrena. Gure kaso konkretoan konkordatoren arazoa daukagu. Eta horrek ere aski nahastekatzen du gure arazoa. Federik ez duenari, besteak beste, deklarazio bat egiteko eskatzea (azken urteotan gauza asko erreztu delarik ere), ez da hain gauza ximplea. Eta batez ere pentsaturik, jende askoren artean zabalduta dagoela alferrezko konfliktoak ez sortzeko joera. Horiek horrela, federik ez duenari ez zaio asko kostako ordu betez itxura piskat egitea, elizan ezkonduz. Etikaz eta jator jokatu behar dela esaten badiozu, eskabide hori zeure buruari aplikatzeko erantzungo dizu: gizalege kontrako estakuru horiek kentzen hasiaz. Horra.

AMUNSA

GIPUZKOA'KO NEKAZARITZA PIZTU ETA INDARTU

Gure ardurarik aundienetako bat, Gipuzkoa'ko nekazaritza piztu eta indartzea da; era ontan, probintziko aberastasuna geitu egiten bai dugu. Gure laguntzakin:

- maisterrak bere baserria erosi dezake.
 - nekazaritzarako tresnak erosi.
 - abereentzat dituan ikulluak berritu.
 - kasta oneko beiak erosi.
- Gizartea atsegiñagoa egin.

CAJA DE AHORROS PROVINCIAL
DE GUIPUZCOA

ibarra

IKASTOLA

Bere buruhausteak ematen ditu ikastolak Ibarra ere. Euskerak duen garantziaz jabetu gabeko euskaldun asko dago oraindik. Ez zaio axolarik erdal ikastetxe batean euskera guztia galduko badute ere. Hontan ez dute erru gutxi bertako mojak. Ume mordoa hartzen dute egunero, zaitze aldera. Hortxe gaitzen dute Ibarra umeek etxean ikasi duten euskera apurra.

Zertara etorri zarete Ibarra Jesukristoren emateak? Euskal Herria erdalduntzera? Ba, hori ez da zuen senarraren gogoia.

Hau guztia gogoan edukirik, gero eta beharrezkoagoa gertatzen zaigu ikastola. Pauso berri bat eman beharren aurkitzen gara aurrean. Beste andereño bat gehiago jarri beharren gaude, haur bakoitza, berari dagokion mailan egon dadin.

Gazteak ere hasiak dira ikastolaz arduratzen. Diru mordoxka bildu digute ikastolarentzat.

HERRIGIZON BERRIAK

Hazi eta hazi ari da Ibarra. Etxea han, etxea hemen. Ez hanka eta ez buru ari dela hazten esan dezakegu.

Etxeak bai, baina urik eta argirik gabeak dituzu. Etxe lehor eta ilunak erosiak dituzu Ibarra. Ez da, bada, dotorezi asko eskatzea: ura eta argia. Noiz izango ote ditugu?

Argia bai, laster izango dute eroso dauden etxe mordoxketan. Iberduero argia sartzeko prest dago galerarik ez duen lekuan. Zer egin behar dute, han eta hemen, galdurik dauden etxe banakak?

Ez al zen hobe Udaletxeak bere gain argi gorabehera hau ere hartzea?

Laster izango ditugu Udaletxean gizon berriak. Buruz, itxuraz, eta kementsu hasiko ahal zaizkigu behintzat lanean!

Ura, argia, ikastola, kaleak eta abar zuen zai daukazue.

IZASKUN

zaldibi

GURASO ELKARTEA

Zaldibiko Guraso elkarteak, hil honen 10ean egin zuen bere urteroko bilera nagusia. Sozio askok hartu zuten parte bilera hontan.

Urte hontan egin zituzten lanen berri eman zan. Une hontan Soziedadean zeuden kezak eta esku artean zebiltzkiten gora-beherak aurrrera eramateko laguntza eskatu zitzaizen sozioei. Junta berritu zan eta honela, ondoren, mintzatu zitzaizten Jesus Sukia lehendakaria: «Elkarte honen helburuak atzokoak dira gaur ere: geu formatu, semeak hezi, Euskal kultura indartu eta bailararekin baturik sozial aldetik dauden arazoak erantzun. Lan toki berriak dirala, residentzia, e.a.». Bejondizuela!

SENDAGILE BERRIA

Raimundo Calvo Jauna, Zaldibian egon da sendagile 10en bat urte. Orain hura joan eta berria etorri da. Zaldibiko jendea oso gustora zegoen harekin. Pena zan ola eskua hartu eta gero joan beharra! Oraingo honek noizko hartuko ote du? Ahal den azkarrena bere burua gertutzeko ditxa izan dezala opa diogu.

Jendeak jakin behar litzuke ba da medikuaren eskubideak eta obligazioak herriarekiko. Ba ote daki?

GIRO

ondarru

KANTXOPEKO AXIK

Bai, Kantxopeko axik fama andixe dakarre, baiña, barriz beste batzukpe axe bolara atzetik dabi-

xenak. Nire aititeri beintzat bakin ezteutse laga nai. Bateko Kantxopeko petrolixu dela, kalentadori, telefonu automatiko eta eztaitt ze gexa, uli artzeko gogu ba dakarre beintxat. Baiña ederto bota eutsien langun. Eta bir be bai.

An jun ei gakoan uli arten, zea, petrolixu, kalentadori ta beste ez-tizela eixek, baiña, arrikatz miñi tope eibela baietz, bestelalik beirateko Kantxopin euan arrikatz muntuai. Eta nire aittittek, —baetz, ondo ikusitta eukala, baiña automobil Kantxopik zir, burbillaz, brasta-brasta, potsuten erregabixu botzten eta ixetako kapas eztizen gizon batzuk iesike.

Ez eutsien gexa uli arteko bide-rik emon. Ixan be, ze nai dabe ba, beti bestik aurea botati?

ITARGIKO URTIK

Nire aittitte ez euan gauzi bertan beira lagateko eta azkeni beri kontzeirau. Ezetzin euan. Beak ondo eikiala «Aurrera» Sosierarik, ez eukela esaten eben aiña urte. Oin urte bi «Boras de oro» jaikek ein ebezela baiña, ez zizela ainbeste urte. Eta lengun, arro etorri galkun beak eukala errazoi esaten. Mauro Ojaleturuk an ei rauke etxin argitte garbi erakusten emotenda ben dokumentu «en dos de junio de 1924» forma zala Sozietari. «Siendo el primer Presidente Don Alberto Irazabal eta primer Secretario, D. José Eguiguren».

Ja, ja, ja...! Umi zapata barrakaz baiña arrua ebillen gure aittitte. Baiña, aumek laster mututu eban. Baiña gixona! —esan eutsan— Lengun zeuk ez ziñozun be Aurrerakuk itargira juteko norteamerikanuk kontrata eittuzela? Eta Saldupeko kanpun Palemetru barrixe euala, itargixaz ibilteku? Urtikpe itargikuk kontakto ttuez, itargiko illak oeita zazpn egunekuk eztiz exaten ba? eo oieta beatzikuk? Ordun txarto txarto ezebeizen oin bi urte «Bodas de oro» jaikek zelebratzin.

Aittitte ze asma ezin de galdiuzen.

GANTZERUK

Kortxeleku mamuk fama andikuk zin Ondarrun, eta Gantzerukpe bai. Inor gutxi ixango ri mamuk eo gantzerun barririk eztakarrenik. Kortxeleku mamuk, batez be. Umik eta andixauakpe, bein gaba ein ezkeo, azurretaiño sustu sartzen eikien. De umik oire jun naiz eo niar eitten ebela, laster ixilduko zin. Oin baiñe beste Mamu eo Gantzeru batzuk asi dix gabaz eta kalitan ibiltzen. Oingo mamu oneik Zamarrerrukiz, etxietako zamarrak batzen dittuzenak.

Oindik oingui dou gaubeko zamar batute ori. Eta, txarto txarto be eztala esan lei. Baiñe, berandutxu ez ete re? Ni baetz uste rot. Gaubeko amartedixetik amaiketexita etxeko zamarrak bajati berandutxu re. Umikpe billurtu eitten diz. Zeaittik ordu ipiñi ez gaubaz batin? Eta olan urten guztin?

Esatebaterako, oin, zortziretatik beatzixeta ondo eongu litzake ta gerotxua, gaba berandua eitten dain, berandua ordu ipiñi.

Kontu ein bir douno au reu, etxe askotan amartedixetako lota junde ixaten dile.

MIRENTXU

elgoibar

ESKOLA KARRERA

Dakizuten bezala, Ikastolak etxe berri bat egiteko asmoa du. Hontarako dirueske gogor bat egiten ari gara. Herriko txoko guztietan kartelak ageri dira, bai eta plano galantak ere.

Egun hauetako murmurra Ikastola arazoa da. Gauza garrantzitsua bai da gure herriarentzat.

Dirueskea hasi eta bere alaxe, Institutoa martxan jartzera doala entzun dut. Ikastola jendearen ahotan ibili bada, zenbat ibili ote da gure Instituto txepela?

Bai eta ere eskearekin batera, Pilarrekoek neskak hartu behar dituztela aditu dut. Orain arte mutilentzako eginiko eskola bietariko bihurtzera doa.

Kasualitate gehiegi! Kotxe karre- ra interesgarria bada, niretzat eskola karrera hau askoz interesgarria da. Ea nor den azkarrena!

JUNTA BERRIA

Urtero bezala, Elgoibarko Izarra-kook, zuzendaritza berria aukeratu dugu. Lehengokoetatik erdiak irten behar izan dute. Hauek: Juanjo, Maite, Xanti, Felix Harri, Jose Otaegi, Xabin Argarate eta Agustín.

Honela gelditzen da beraz zuzendaritza:

ZUZENDARI:

Manolo Zabala.

ZUZENDARI-ORDEKO:

Lazaro Astigarraga.

IDAZKARIA:

Pedro Fernández de Jauregi Olañeta.

IDAZKARI-ORDEKO:

Maria Angeles Ortuoste.

DIRUZAI:

Jesus M.ª Etxeberria.

DIRUZAI-ORDEKO:

Juan M.ª Andonegi.

BOKALAK:

J. Antonio Osoro.

J. Luis Harriola

Xabin Lariz.

Mikel Artola.

M. Anjel Muxika.

J. Ramon Uriguen.

AN LORENZO 2

Ni bezala, beste zenbait jente ohartuko zen anekdota honetaz. Gure Sallobente bailarira joateko bidean honela dion txartel bat dago: AN LORENZO 2. Ziur aski, kamioi batek, kontua baino gehiago baztertuaz gure San Lorenzori esea kendu dio. Kamioneroak ere Euskararen batasunaren auka ote?

AMATINORENAK

Irakurri dugu Amatinoren azken lana. Diotenez oso ondo idazten omen du. Ni ere bat nago horrekin, nahiz eta nire hitzak asko bali ez. Jende asko idazkeran ohartzen den bezala, ni esanetan ohartzen naiz, eta egia, oso gauza harriarriak kontatzen dizkigu «Zenbat Gara»n. Nik naiz eta mila aldiz irakurri «artzaina»ren menu hori, ez nintzateko ohartuko mamiaren, gatzatoaren, garraztasunaren. Honengaitik, Arturo erregek, Gentleman titulua ematen zuen bezala, nik beste titulu hobe bat emandizut: Nik, Euskarerriko periodista azkarrena, txistosoena eta ironikoena izentatzen zaitut. Segi zeurean!

JHON MAYALL

Oraindik Mayall-ekin ari gara. Turning Point-en alburaren ondoren beste bat aztertu dugu. Zoritarrez ingelesik ez dakit eta bere izena hemen idazten ez naiz ausartzen. Askoz ere merkeagoa derizkiot album honi aurrekoarekin konparatuz gero. Ala eta guztiz ere, Mayall-i zoragarri derizkiot. Urren- go larunbata ere bere musika entzunaz igaroko dugu. Urrengo diskari «USA Union» deitzen diote. Uste dugu hau ere oso interesgarri izanen dela.

HASIER

gaintza

IBILALDI BATEN ONDOREN

Duela zenbait egun, mendiz ibilaldi bat egin behar genuela eta Gaintza alderantz abiatu ginen sailtzo bat. Egia esan, guztiz harriturik geratu nintzen hango zenbait gauza ikusi ondoren. Dena berde eta zuhaitz bikainez hornituriko lurretan joan ginelarik, basura edo zikinkerien altxor merke eta guztiz kaltegarriarekin topo egin genuen. Lehendik, banekien Goierri bailarako basura oro Gaintzako lurretara eramanez izan ohi zirela edo horrelako zenbait. Hura ordea, ikusi gabe ez dago zenbaterainokoa den ez pentsatzerik, ez sinesterik. Duela zenbait aste Arantzadi taldeko bi osakinek (Arluziaga eta Aizpuruak, hain xuxen ere) aldizkari beronetan energiaz hitzegiterakoan, Gaintzako «mina» nazkagarri horren aipamentto bat egiten ziguten. Guk ere, aipaturiko horiek arrazoi dutela pentsatuaz, heurak egiten zuten galdera bera egin nahi genuke: Noizko dira basurak erretzeko labe santu horiek? Noizko?!?! Gaintzako bizi-giroari ze mesede ote datorikio basura horiek denak han asteoro-asteoro ja-

urtitzetik? Bistan dagoen gauza da mesederik etortzea posible ez den zenbait dela. Txarra besterik ez zaio etorriko. Zer txar? Batzu-batzu esanen nituzke, bainan gai horretaz azterketa bat egiteko gai ez naizenez utz diezaiedan lekua espezialistei. Baina gauza txarra besterik ez zaioa etorriko, tontoena ere ohartzen den zenbait da. Eta gaintzatarrek ez ahal dute heuren herrian itxuraz bizitzeko beste edonork haina eskubide? Ja!

Egun hartan berean, gaintzatar batekin topo egin genuen eta herriko zenbait berri eman zigun. Lehenengo, basuren kontua aipaturik, arazo horri erantzun bat ematen norbait ibili zela aitortu zigun; bainan..., ez dela ezertxo ere lortu. Horrenbeste predikatzen duten «sanidadea» hitzak, letra dotoreekin urrezko horrietan idazteko baka- rrik balio duke.

Beste zenbait gehiago ere esan zigun. Esate baterako iraganiko gabonetan zera gertatu omen da tamalez: gazte sail bat kantari irten omen zen, beste leku guztietan bezala han ere ohitura denez. Jendeek emaniko diru guztia afari eta juergatan gastatu omen dute. Bin- birtartean, herrian, beste guztietan bezala, behar edo premia asko omen daude: aretoa zenbait arre- glatu, eta abar. Horretarako xentimorik ere ez, ordea. Informazio hutsean gera bedi berri hau, eta irakurleak judika beza.

Dakusaguz, Gaintzan ere, herri txikia izan arren, badute arazorik. Nor mugituko ote da orain?

TRIKUARRIETA

azpeitia

PLAZIDO MUXIKAREN HIZTEGI BERRIA

Plazido Muxikaren erdal-euskal hiztegia oso ezaguna dugu. Agian egilea bera baino ezagunagoa. Izan ere, Muxika jauna bere gelatik ateratzen ez den langile porrokatu hoietakoa da. Egunak dituen ordu gehienak lanari emanak ditu. Hamabi ordu lan eginaz bizitu da orain arte. Bere bizitokitik at, gaizto da arkitzen, eta hemen ere ez nolanahi. Bisitek atzerapenak sortzen zizkiotela eta aldi batez, ateko izena ere kendurik eduki zuen. Izen-deiturak berriro ateari josi dizkio bainan kontuz! ahalik eta laurbrena izanaz asmatuko duzu.

Plazido Muxika, Urnietan 1906-garango Apirilaren 15an jaio zen. Aurten 68 urte beteko ditu. 1929an Colombiara egin zuen. Pasto hirian, Nariñoko departamenduan hiru urte pasa zuen. Andes aldeko lurralde menditsuetan, Santakrutz apaiz gudariaren inguru samarretik ibili zen. Behinola, nekeaz arindu beharrez, bide ertz batetan eseririk zegoela usterik gutxieneko altxorra arkitu zuen: Argia euskal astekariaren zatiño zarpail bat. Pentsa haren harridura! Argiaren puskatxo haretzek sortu zion Muxikari hiztegi erraldoi bat moldatzeko asmoa. Santakrutz apaizaren zuzenki ez zuen har-emanik izan. Karliten gudalburua 1926 hil baitzen, hots Muxika heldu baino hiru urte lehenago. Santakrutz 82 urte zituen garaian Jesulagundiko egin zen. Zaldiz, 86 urtetan, zapi orduko bidean ibiltzen zen Santakrutz, aita Egaña bilbotarrak lagundu zion azken bidaia egiten. Bigarren karlistadan, Santakruzen azioak ez ziren amaitu noski! 1926-an turuta bat, lehena zartaturik zuelako, eskatu zuen eta orduko agintari Miguel Rivera diktadoreak honela esan omen zuen: pero como ¡¡todavía vive ese!!

Muxikaren hiztegia 1965ean argitaratua izan zen. 1897 orriko liburu mardula Oñan hasi eta Veruelan amaitu zuen. 1944-45 an hasi eta 1965ean bukatu. Hogei urtetako lana hala jaina! 8100 aleko edizioa egin zen eta sei urte barru erabat agortu. Orain berriro birargitaratzean 6.000 alekoa egin du, honek 1.027 orri ditu salneurria 890 peseta.

OHARRA: arikik landara pittin bat egin badugu ere, Muxikaren hiztegiak Santakrutzekin loturarik badu. Muxikak arkitu zuen Argia, Santakrutzek utziko zuen segurutik.

Santakrutz bizi-tzako GERO argitaldaria, auri, liburu eder bat argitaratuko du. Liburu hau, aspaldi batetan Orixek egin zuen. Duela bost urte guk irakurtzeko

zoria ukan genuen eta uste dugu, benetan denontzat atsengarri izango zaigula.

OLERKARIAK MUTU

Olerkariak mutu, xoriak lurrean hegoak hautsirik, arrainak lehorrean itotzen, erbiak txarrantzak hesiturik balaz jausten. Gertaerak maiz ditugu ikusten.

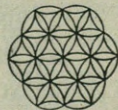
Usurbilgo bi artista gaztek, Zumeta eta Harzabalek elkar-lanean millaka ordu eman ondoren burutu zuten emaitza bahetua izan da. Laino guzien azpitik eta sasi guztien gainetik, bi poesia lan miresgarriotan, Joxanton Arze zentzuz beterikako poeta gihartsu eta artista oso bat agertzen zaigu. Poesiaren neurriari, moldeari eta estetika balore berezia ematen dio. Honela, Arzeren poesiak eskultura baten antzo forma estetiko bat hartzen du, gehienetan astrato samarra. Olerkari izateko jaioa da Joxanton. Zentzuz, irudimenez eta gustoz mundu poetiko bat darama barruan, honetan bere fisikoa da lekukorik fidelena. Joxantoniori aurrez aurre so eginik, beronen jesto eta mintza-moldeak erreparaturik, behin baino gehiagotan pentsa izan dugu poesia bat irakurtzen ari garela. Arzeren poesia latza eta lakarra da, ezarri urratu batetatik ateratzen den garrasi garratza. Gaizto zatekeen bestetarikoa gertatzea. Joxantonek, denok dakigu, egungo zibilizazioak bizia ukatzen dien elementuez eraiki du poesia, hondakin eta zabor ustel ustelduak gehienetan.

Tamala izan da benetan, Herriak lan hau eskuratzeko egokierarik ez izatea. Noiz nahi ez ditugu beste bi horrelako liburu erosi ahal izango. Isturitzetik Tolosan barru ikusi zuen euskal intelektual batek honela zion: «Europa mailan lotsarik gabe ibiltzeko modukoa». Haren ezpalekoak ziren beste biok ere, edozein tokitan kukurruku jotzeko gauza noski.

Egileak berak du penarik haundiena noski, hainbat ordutako lana amen batetan pikutara joan zaio-lako.

erasoaren zaparrada!
gerizagabean
berunaren gloria!
larrugorrian.

ANATSAN

bazkari onaren zarpagarria
eta txarraren estalgarria

LA CASA
DEL CAFE

Juan Jirondo

San Marzal, 19 - Urrut. 413301

Donostia

tolosa

PARISTIK

Jakin ahal izan dugunez, gure as-teroko lerrokada hauek Pariseraingo heltzen omen dira. Ez genuen se-kula pentsatuko horrenbesteko arra-kasta izango zutekeenik. Dena dela bada norbait bederen, gure albisteak irakurtzen saiatzen dana. Bai-na dirudienez ilun samar ematen ditugu albiste hauek.

Behar bada hala izanen da. Guk herian bizi direnentzat idazten bait dugu batez ere. Hitzerdika dagoena ere ondo hartzen du bertakoak. Urrutikoak izan ohi ditu komeriak.

Edozein modutara ere aurreran-tzean ahaleginduko gara garbiago ematen gure berriak, batez ere Pa-ris aldetik interesatuak daudela ja-kinda.

Herriko berriak argi eta garbi ematen saiatuko garela, nahiz eta askotan zikin eta ilun samarrak izan, agintzen diogu gure adiskide minari.

ALEGIKO IKERKETA ETA BESTEAK

Tolosa bailarako Ikerketa. Giza-ekonomikoan, herri bakoitzeko tal-deak aurrera doaz lanean. Eta Za-bala alegitarrek burutu du leheda-biziko Udaletxeko zensoaren kodi-fikazioa.

Langilea da mutil hau noski eta frutuak laster azaldu ditu. Badugu holako gazte batzuen premia.

Badakigunez, Tolosan, J. L. Iras-torzak ari behar du gogor eta ke-mentsu. Taldeak antolatzen eta be-rak ekintzarekin exenplo emanaz. Aurrera «kote»ekin eta jarrai!

Elduaingoa berriz, Soroa lagu-nak bukatu samarra ote duen ja-kin dugu. Berastegikoarekin jarrai-tzeko prest izango da laster. Segi aurrera Antton, Berrobi ere zai ze-gok eta.

Gainontzeko herrietako berririk ez daukagu aspaldi honetan, baina badakigu Billabona eta ingurukoek arduratsu hartu dutela lana, eta inongo okerrik ezpada laster buka-tuko dutela ere ziur gaude.

Beste batean emanen ditugu be-rri zehatzagoak Ikerketa honi buruz.

ASKALEKU

ALKATE BERRIA

Aspaldi xamar aipatutako zurru-murua, azkenean egia bihurtu da.

Aldaketa honen berri alegia, orain dela hilabeteren bat edo izanen da eman genuela. Orduan ez gene-rien zein izanen zen, nahiz eta erabiltzen ziran izenetan aukeratu berria izan dena azaldu.

Beraz, auzapez berriaren izena Julio Rekalde da, ogibidez senda-gilea, adinez gaztea eta... askoz gehiago ezin esan, ez dakigulako hain zuzen. Ez dut uste tolosa-rraren artean, gehientsuenen artean noski, askoz ezaguera gehiago izan-go ote duen, alkate berriaren nor-tasunaz.

Edozein modutara ere, hor dago noski eta herriaren zerbitzurako izanen ahal da.

Otsailaren 2an hartu zuen kar-gua eta ez dakigu noiz amaitzen duen. Bitartean berriz, herriaren problemak aztertzen eta zuzentzen joango delakoan ez ahal zaio be-hintzat ahaztuko ikastola, euskera eta abar badirela oraindik gure ar-tean. Eta jendeak maite dituela ja-kinen du noski; eta herritarrek ba-dutela bere hizkuntzarekiko esku-bidea ere. Beraz, parbularioetan eta gainontzekotan euskerari eus-teko eskatuko nioke. Herriak ba-ditu beste problema batzuk, eta garrantzizkoak, baina guk hauek aipatzen ditugu, izango bait da bes-teetan arduratuko denik.

Ongi etorria beraz, J. Rekalde jaunari eta ekintzale izango dela-koan, zori on bat opa diogu bere lanean.

Larunbat horretan bertan kontze-jalak ere berrituak izan ziran. Be-raz, oraingo honetan Udaletxeak berritu ikaragarria hartu du.

ASKALEKU

oñati

Len ezautu gebenakiñ konturake-tan ba gara, oiñ nobedade moduan artzen dou meza barrirako ordenak dauzenian. Ill onen 3-an eta Aran-tzazuko basilikan, bi praille-gaik ar-tu ebein praille izateko ordenak, Donostiako Gotzaiñ laguntzaille jau-nan eskuetatik.

ELIZAKO gora-beratan sartu ga-ran ezker, Arrasateko ballaran ar-zipreste barrixa aukeratua izan da. Orañiau euki daue ballara onetako abadien artian, abade-buru edo bi-ttartekeo barri bat aukeraketako eria eta jarri daue gure parrukixako don Sabino. Iru urterako artu dauen lan-keta au izan deilla bikaña eta da-non onerako. Ez da ez samurra.

—oOo—

AURRETIK erabaita euen mo-duan, au be, illen 3-an, Oñatiko kontseju barrixak artu eben bere aipidid. Ezta asko esan biarrik, erriko problema-nekez asko aurre-ra etarateko, zintzo eta gizonki jo-katu biar dala, iraunkor zabaltasu-naz. Uzte dou, ala eiñgo dauela, gu beintzat baiezkuau gauz.

—oOo—

BENETAN txalogarria izan zan Donostiako tistulari taldiak emun noskuen musikaldi bikaña. Aurrez gertatutako eran, lenengo, Ansore-nak berba-alditxo batekin agertu eben nola izan zan txistuaren ebo-luziñua eta ondorian 17 jotzailleko «experimentaziño» taldiak emun da, Hernandez Arsuaga buru zala, euki geuen erestaldi bozua eta zoraga-rrixa.

Azkenian erakutsi euen txistu ba-rrri bat, «bajua» izenakin eta talde osuak, bajuak sartuta, jo eben Aitta Donostian «Iru Abestiak». Ze garbi tta ederki entzuten zan bajuau so-ñua ta zela beteten eben beko ma-llak.

—oOo—

Oñatiarrok, atia zabalik geldike-tan da gure berbaera edo oñati-era onetan ikusten dozuen okerrak zuzenketako.

OTALORA

azkoitia

AZKOITIKO ZALDUNTXOAK ETA HERRI LAGUNEN BAZKUNA

Gai honetaz hitzaldi bikain eta jator bat entzuteko modua izan ge-nuen joan zen astean KIMUKOEN aretoan. Hizlariak hots, Juan Inazio Uria jaunak, ongi agertu zizkigun «Azkoitiko Zalduntxoak» asmoak zer nolakoak ziren «Herri Lagunen Bazkuna» sortzerakoan; Elkarte hor-ren historia gaurdaino nola iragan den eta egun nola arkitzen den. Euskal Herriko historiak pixka bat bederen jabetzea nahi badugu, gi-zon hauek taxutu zuten langintzaz oharitza komenigarria zaigu, ze ga-rai hartan kultura alorrean aurrera eraman zituzten ekintzak garrantziz-koak izan bai ziren. Kimun entzun genuen mintzaldiaren bidez, «ZAL-DUNT XOEN eta BAZKUNAREN ikus-pegia orokor bat badugu; orain be-ren lanak aztertu eta anilza ditzau-gun. Kimukoek bideak jarriko diz-kiguten itxaropenean gaude, gure ustetan zeharo gai interesantea bait da, hautatu dutena. Esan du-gunez gaia eogkia da eta, Uria jau-nak arras ongi azaldu zigun lehe-nengo parte, izan ere berak oso urretik ezagutzen bait du Elkarte honen bizitza, buru belarri hor sar-tua dagoenez. Ona Iruditu zitzaigun bada ihardunaldia, ze, hizlariak kri-tikoki agertu bai zigun bere lana. Zorionak eta ekin eta jarrai.

HERRIKO-ETXEA

Hil honetan aldaketa batzu izan ditugu geure Herriko-etxean; hain zuzen, joan zen azaroan aukeratu genituen konzejal berriek lanari ekin bai diote. Zer egina ez zaie faltako noski eta, uste dugu, az-koitiarrak direnez eta azkoitiar iza-te horrek zer esan nahi duen ba-dakitenez, ahal duten neurrian iza-

te horri erantzuten saiatuko direla. Anitz egiteko badira gure herrian taxuketa egoki baten beharrean, adibidez herrigintza, irakaskintza etab. etab. Oraindaino gauzak ez dira egin behar lirakekeen bezala, baizik nik nahi dudana bezala eta hori ez da bidezkoa. Ia bada gau-zak zuzentzen saiatzen zareten, ba-dago premia eta.

TXINPARTAK

mutriku

MENDIZALEAK

Burumendiko mendizael bular-tsuak, etengabeko ibilketak egiten ari dira, Gipuzkoa, Bizkai eta Na-farroako mendi gaillurretan zear, aize osasungarriz ongi ornitzen di-relarik. Aundia da gure errian nes-ka-mutil eta gaztetxoan artean men-dirako sortu den zaletasun bizia. Igandez-igande ikusten ditugu gaz-te talde pillak goiz-goizetik mendi-runtz doazela, euskal giro ederrean, mendiak berakin dakartzkian ikuski-zunak, edertasunak eta aberastasu-nak ikusi eta ezagutzera. Izan ere, gure mendietatik ikusten diran edertasunak ez dira beste inundik ikusten. Gauza oik ugziak azter-tuaz, ona emen BURUMENDIKO mendizaleen batzordeak urte onta-rako antolatu duen irteeraren egi-taraua:

Urtarrillak, 1 ARNO mendia.
Urtarrillak, 20 MUTRIKU - ELGOI-BAR (Igaro-aldia).
Otsailak, 24 OTARRE.
Martxoak, 10 ALOÑA mendi.
Apirillak, 7 UMEEN ERRIKO IBI-LLALDI NEURTUA.
Apirillak, 11, 12, 13, 14 ARALAR.
Maiatzak, 23 ERRIKO IBILLALDI NEURTUA.
Ekainak, 2 AYA-ko ARKAITZAK.
Ekainak, 13 URKIOLA.
Uztailak, 14 OITZ.
Uztailak, 27-28 GORBEA.
Irailak, 29 ERNIO.
Urriak, 12 UDALA.
Azaroak, 17 AGIDO.
Oarra: Elkarte edo federatuen karnet-agiria nai lukean mendiza-leak, beren izen deiturak eman di-zazkioke BURUMENDI elkarteko idazkariei. Neska-mutil nagusiek 90 laurleko ordaindu bearra izango du-te, eta gaztetxoek 75.

IL BERRIAK

Otsailaren 11an, Jaunaren beso-etan il zen Etxanís Andonegitar Ni-kolasa, 82 urte zituelarik. G.B.

Otsailaren 13an, Burgaña Bealus-tegitar Jose Luis Honorio, 46 urte-ekin. Otsailaren 13an, baita ere, Goikoetxea Etxeberriatar Josefa, 79 urte zituala.

Otsailaren egun berean, Egaña Zulaikatar Eulogi, 69 urterekin. Le-rron auen bidez bihoazkie ildakoen senide guziet gure samin-agurra.

EZKONTZ DEIETAN

Ezkontz deietan arkitzen dira «Agerre» baserriko, Egañatar Jose Inasio, Burgaña Elutar M.ª Angele-sekin.

«Mendibeltzu» baserriko, Olaizo-latar Jose Bentura, Itziarko Marti-jatar Austinarekin.

Basteretxea Arrizabalagatar Ma-nolo, mendigoizale jatorra, Ando-negi Mañarikuar Gabrielarekin.

Gure zorionik beroenak guziet.

GOSE EGUNA

Otsailaren bigarren igandez, mun-du zabaelan goserik arkitzen dire-naren aldeko diru biltzea egin zen. Goiz-goizetik eliz atarietan maaiak gerturik arkitzen ziren zerbait la-guntza jasotzeko. Erriak zintzo eran-tzun zuen, beren biotz berotasun aundienaz laguntza eskelñiaz.

PARROKIAKO BERRIAK

Ritualen zuzenbideei jarraituaz, orra or, Eliz Parrokiko agintariak 1974garren urterako, gurasu eta aita-amabesoetakoentzat eratu du-ten bataio aurreko katekesi-ikastal-diaren egite-egun eta orduak.
Bataio-aurreko ikastaldi eta elka-rrizketak: Otsailaren 19-20 eta 21-ean; Apirillaren 2-3 eta 4ean; mai-

tzaren 28-29 eta 30ean, eta Uztai-llaren 15-16 eta 17an, egingo dira.

Bataio egunak: Otsailaren 24ean; apirillaren 13an, larunbat santu; ekainaren 2an, eta Uztailaren 21-ean.

Itzaldiak Eliz Parrokiko batzar-le-kuan, gaueko 9 eta erditan izango dira.

ANDONEGitar Z.

bilbo

«Ezinak ez du legerik» esan zuen gure idazle zaharrak eta aitortu be-harrean arkitzen naiz aspaldi hone-tako nire ixilaldia ezinbesteari zor diodala. Astia, urri, eta egitekoak, ugari. Hori da problema. Beraz, az-kenekoz idatzi nuenez geroztik Bil-bon gertatu direnen berri emateak ez dut uste merezi duenik. Dena dela, has gaitezen kontu kontari, oraindik bizi garela ikus dezazuen.

SANTA AGEDA

Urtero bezala, aurten ere maki-na bat talde atera da bazterretan kantari eta diru eske. Bilbon os-petsuenak Arratiakoak izan ohi di-ra. Hauek egun osoz, neke bildu-rrik abge, jardun zuten. Baina bes-te asko ere ibili ziren. Pozgarri, benetan, holako ohiturak aurrera ateratzea Bilbo ustel honetan. Bes-te nolabaiteko euskal agerketarik uzten ez diguten arren, Santa Age-dako horri ez diote oraindik ozto-porik jarri.

Geroari begira baditu talde eta eskale ugaltze honek bere alderdi on eta txarrak. Eskale ateratzen direnez gero, eta nire matematikek ez badute huts egiten, zenbat eta talde gehiago, hainbat eta diru gu-txiago talde bakoitzarentzat. Baina alde ona ere badu: euskal ohitura zahar bati bizia eman eta bazte-rrak euskal doinuz eta kutsuz alai-tzea. Beraz, ugal daitezela taldeak eta ugal dadila Bilbon euskal giroa.

KARMELOKO JAIALDIA

Urtarrilaren 25 an jaialdi polit bat izan genuen Bilboko Santutxu hauzoan Karmeldarren elizan. Parte hartu zutenak, Arratiar Oihartzunak, Patxo eta Akelarre bikotea, kanta-rien aldetik. Lehenengoei buruz ez goaz ezer esatera lehen ere behin baino gehiagotan aipatuak bait di-tugu. Akelarrekoei ez zaie boron-date onik falta, entsaiatzeko astia, ordea, bai, nik uste.

Baina jaialdiaren muina bertsola-riak izan ziren: Lopategi, Azpilla-ga, Arregi eta Intxaurraga. Eliza bete beterik egon zen eta hango giroaren epelean hamaika bertso eder sortu zen.

Azken bolada honetan Bizkaiko partean nahiko holako jaialdi egi-ten da elizetan, eta ari zaigu —ber-tsolari aurrenik— holako kata-kunba konplexu bat sartzen. Ez zahar da luzarorako izango! Bertso-lari goserik ez da falta Bilbon oraindik. Hor duzue bestela nolako jaialdi ederra eratu ziguten Euskal Kultur Mintegikoek Gabon aurretik. Eta jaialdi hura aipatzen dugunez gero, ezin egon, han entzundako bertso bat hemen paperean jarri gabe. Xalbadorren ahotik atera zen:

«Aurrekoak ere pasa dituzte eskoletan hainbat urte. Ene burua nik ez dut nahi jakinduri hortaz bete.

Ikasi gabe egoitia ere berdintsu zaigu nik uste deusik ez dakiten gizon batzuk agintzen baldin bagaituzte».

EUSKAL KULTUR MINTEGIA LANEAN

Euskal Kultur Mintegia aipatu du-gunez gero, jakin ahal izan dut zer-bait eta komeni da berri ematea. Hile honen azkenean eta gero, hu-rrengo hilean, Martxoan alegia, zen-bait hitzaldi izango omen dugu. Oraingoak euskal Literaturaren eta Linguistikaren inguruan ibiliko di-ra. Martin Etxeberriak eta J.M. La-rramendik euskal ipuinei buruz hi-tzegino digute. Lafitte jauna ere gure artean izango dugu, martxoan, gure autore zaharren batzuen az-terketa egin asmoz. Murgiar jau-na, berriz, alfabetatzearen gorabe-heretaz eta A. Irigoyen linguistikaz jardungo zaizkigu. Beraz, nahiko be-tea datorrela uste dut hurrengo egunotarako programa. Zorioneko gu!

GAZTELANIA ARRISKUTAN

da. Bilbon Quixote berriren bat sor-Gezurra dirudi baina egia omen tu delakoan gaude, Cervantesen hiz-kuntza gaixoari laguntzeko asmotan hain zuzen.

Baina zertaz ari ote naizen gal-detuko du norbaitek. Ba, labur la-bur kontatuko dizuet. Lehengo egun batean egunkaria irakurtzerakoan —edo «pasadatxo» ematerakoan, askotan ez bait dute gehiago me-rezi egunkari horiek— nire begiak non eta anuntzio batean ezartzen ditudan: «I Concurso literario Villa de Bilbao 1974. Un premio para una novela. Dotado con 500.000 pts. En apoyo de los escritores de ha-bla castellana». Gixajoak. Horra Quixote berri horiek zuzendu nahi duten «entuertoa».

DEUSTUAR

Irakurleak

Mintzo

Hemen nator arpidedun nai-zenez eta zure deiari eran-tzunaz arpidedun berri bat ematera. Nekez baiña sortu zait bat. Lengo igandean egin zuan, Enbeitaren omenaldia zala medio, ez baitet ordu-rarte iñor zirikatzeke egokie-rarik izan.

Ta bide batez, esan deza-dan, oso pozik nagoela ZE-RUKO ARGIArekin. Ez ditut aintzakotzat artzen or esaten dabiltzan kontu oiek.

Nere iritzia nolabait adie-razteko 568garren zenbakian Donostiako Urrutiarekin nare bat dator. Nere ustez ori da bidea. Jarrai aurrera.

Beste bat billatzen salatu-ko naiz, merezi duta Z. A.k zabaltzea eta indartzea.

Besterik gabe agur.

(Andoain)

R. A.

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN - EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gazteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Al-cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Astean Iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Gazteotera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonok: 450313 eta 450723

Aptdo. 1381

Aptdo. 1381

Rene Lafon hil da

Bilboko Euskaltzain eta Tbilissi-ko

“honoris causa” irakasle

Arcachon-go bere bizilekuan, Euskaltzainik jakintsuenetako bat itzali zaigu Otsailaren 4ean; eta guztiz egokia eta beharrezkoa iruditzen zait orain haren lanen berri laburki ematea, eta egin behar litzatekeen zerbait bederen idarokitzea.

René Lafon ez zen sortzez euskalduna: Mé-rignac-en (Bordalen beraz) orain dela 75 urte jaioa, 27 urte zituelarik hasi zen euskaraz ikasten. Eta ikasi nahiz, non? Eta Larrañera jo zuen, Basabürüko zuberotar herriska bakartira. Lafon «euskaldun berria» zen, hitz batez.

Ez zuen halere xuberera ikaskizun bakartzat izan; euskararekin batera georgiera ikasten baitzuen orduan (Stalinen hizkera bera), baita kaberdera ere (Kaukasoko beste hizkuntza bat).

Filosofi-irakasle gisa hasia zena, horrela, bete-betean abiatu zitzaigun Kaukaso-logian eta euskararen beraren azterketan barrena. Gerrate denboran alemanen preso egon zenean, zigorkide zituen baxenabartar batzuk baliatu zituen euskara hobeki ikasteko; eta, hori dela-ta, gure frantses euskaltzaleak Alemanian... eta kontzentrazio-eremuetan... borobildu zuen bere euskara! Ez baita eguneroko ogia. Aitzekiarian ari ohi diren gure artekoek balukete jokabide horretan zer ikasirik...

Eta Larrañeko egoiliar berriak gailurrik gorenak iritsi zituen urteetan barrena. Batera Bilboko Euskaltzain eta Tbilissi-ko «honoris causa» irakasle (Georgian, alegia), Bordaleko Unibertsietan izan zen gero euskal kataderaren karguduna. René Lafonek bere jakintzaren atal handi bat eskaini die euskarari eta Euskal Herriari.

Gutxitan mintzatua naiz ni Lafonekin. Baggorrin orain dela hamaika urte, Haritzelharren sarrerakoan, xubereraz eman zigun hitzaldia ez dut ahanzi, Bordaleko ikasleek diotenez, bestalde, «oso zailak» izaten ziren Lafonen ikasaldiak. Buruz buru Lafon ezagutu eta gurutzatu duten euskaltzaleek besterik idatz dezakete.

Lafon, beraz, izkribuetan ezagutu dut nik. Hots, iruditzen zaidanez, Lafonen ekarria ez da batera ezaguna euskaltzaleen artean; eta hau tamalgarri izateaz gain, oso kaltegarria ere bada. Ezen behin eta berriz esaten baitugu geure hizkuntzaren arazoak bihozka den eta zozokerien mailatik at aterarazi nahi ditugula. Hots, helburu txalogarri horri buruz, guztiz laguntza bikaina izan dakigute Lafonen lana. Baina Lafon euskaltzale aparta ez ezagun dugu... euskaltzaleok!

René Lafon jakintza-gizona zen oso-osoki «membre correspondant de l'Institut» ez baita edonor Fraitxian. Eta, halaz ere, benetan hunkitu izan naute haren izkribuek. Baita ikerketarik idorrenek ere («Système du Verbe Basque» lelakoa esate baterako) argi harrigarri bete naute; eta bere bihotza mintzatzera utzi duela-rik, beti egiaren eta suaren zorrotza nabaitu dut eragile gailen eta azkar.

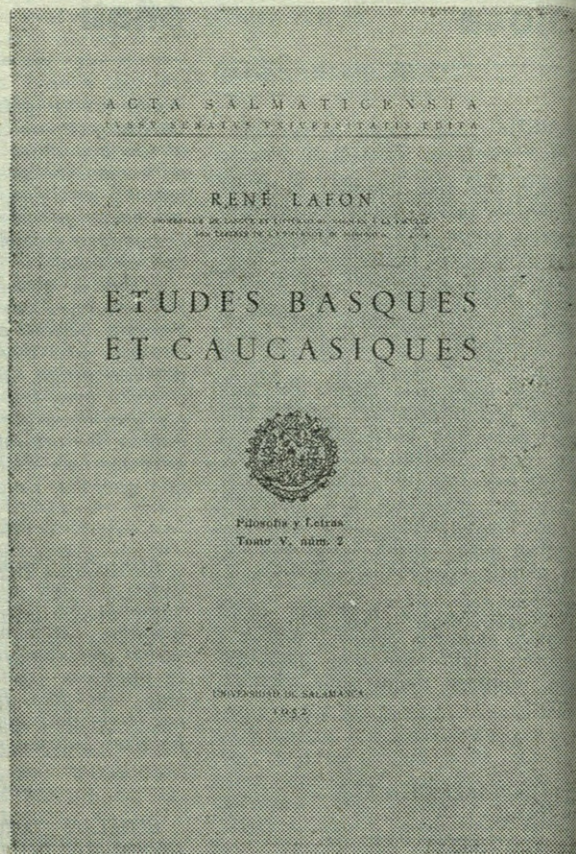
Oihenartez, Etxeparez eta beste idazle zaharrez utzi dituen ikertzapenez gain; euskalkiez

idatzi dituen lan monografikoez gain; gai lehorrez mamitu dituen azterketez gain, hiru sail nagusitan banatuko nuke nik Lafonen jakintzuza:

1) *Euskara eta Kaukasoko hizkuntzei buruz* ko haren lanak. Irakurgarriak eta oso jakinduria handiaz oratuak, Lafonen lan horiek ez dira, ene ustez, aski ezagutzen gure artean. Halare, «sustrai bila» ari garelarik, hein batez bederen, Kaukasora jo behar genuke geure buruaren bila: «Qui veut comprendre les caractères essentiels de la langue basque doit porter son attention sur ce qui lui vient du fond de son passé, sur les traits archaïques, généraux ou de détail, qui par dessus des millénaires de séparation l'unissent encore à ses parents du Caucase». Nik dakidanez behintzat Xabier Kintanak ez beste inork entzun bide du harako dei hau.

2) *Aspaldiko mendeetako euskararen zabalera* buruzko lanak. Azkeneko mendeei dagokienez, A. Irigarai izan baldin bada aztertzaile-rik saiatuena, aspaldikoei buruz Lafon arduratu bide da gehienik. Hots, jakintza-gizon hutsa izan den Lafonen iritziok guztiz harrigarriak dira. «Vasco-iberismo»tik urrun izan arren, eta euskara eta iberoa bi hizkuntza desberdin direla pentsatuagatik ere, harritu egiten gaitu Lafonek behin eta berriz euskararen galtzearen mailaz eta neurriaz mintzo denean. Lafonen ustez, esate baterako, «dudarik gabe» akitanoa Garona-raino Erdi-Horora arte hitzegina, euskara zaharra baizik ez zen: «il ne fait aucun doute que l'aquitain et le vascon, peu différents l'un de l'autre, sont une forme ancienne de la langue basque». Eta erromatarren garaira igaroz gero, areago doakigu: «Une forme ancienne du basque a été en usage dans la région de Perpignan et de Narbonne (Iparaldeko Kataluña, eta gorago ere bai!). Eta beste batez: «On peut affirmer qu'il y a deux mille ans on parlait basque de l'Atlantique à la Méditerranée, dans les Pyrénées et dans les plaines qui s'étendent à leur pied, et même sans doute, au moins par endroits, non loin de la vallée du Rhône». Horren lekuko bat ematekotan, Kataluña berriki aurkitutako harri-izkribua dakar: «Iunius Iaurbeles» (= «composé qui signifie en basque 'seigneur noir'», Jaurbeltz alegia).

3) *Denborari buruz eta ekintzen azteroi-deari buruz* Lafonek utzi dituen saiakera guztiz apartak. Euskal azterkera berezi eta sakonaz inor ez da mintzatu, nik dakidala bederen. Lafon baino zorrozkiago. Hizkuntza berriz errotu eta sustraitu nahi dugun kinka zail honetan, behar beharrezkoa dugu Lafonen «Système» delakoa ongi ezagutzea. Liburu pare horrek argitasun harrigarria dakar bere orrialdeetan; eta euskal nortasunaren berezia (baita horren galararen eta lardazketaren urratsak ere) zehatz-mehatz funtsaturik gelditu da betirako. Ene artikulua hau inoren sustatzaile izango bada, alde honetatik izan bedi: azter zazu, irakurle, behar bezain xeheki eta astiro, Lafonen «Système» sakon paregabea. Hau ongi ulertu arte ez dezala inork zozokeriarik bota euskal nortasunaren kontra. Isil bitez, otoi, etsaiaren morroin ez-ikasiak! «Esencialismo»rik ez badago

Hemen, «Acta Salmanticensia» aldizkariak argitaraturiko René Lafon-en lan batzuk

ere, euskal azterkera berezi bat badagoela (eta areago bazegoela) argi eta garbi frogatu baitu Lafonek. Irakurri egin behar, ordea; eta irakurtzea eta ikastea nekezago gertatzen modako zozokeriak kakatoek bezala birresatea baino.

Besteak beste, gauza jakingarriak idatzi ditu jakintsu handiak «H madarikatuari» buruz... Hain zuzen ere, «H» horren palatalizazioan aurkitu uste baitzuen euskaldunon kaukaso-tasunaren aztarna bat; eta «H» madarikatuaren garrantziak ongi jabeturik, hau idazten baitzuen: «Le H du basque a été insuffisamment étudié à tout point de vue... l'étude de l'ensemble de l'aspiration en basque s'impose». Hain zuzen ere, miretsita gelditu omen zen Lafon Kaukasoko mendietan hango artzainak hizketan adituta; ezen, azaltzen duenez, Xuberoko mendietan mintzatua zen artzainen fonetiko berezi berbera aurkiten baitzuen han, Kaukasoko tontorretan, bi herri anaien arteko lokarri izkutu gisa, eta hain zuzen ere... «H madarikatua» emateko moduan!

Nola irakur, ordea, Lafon? Non? Hona benetako koska. Lafonen izkribuak sakabanaturik daude. Eta honengatik jaurti nahi nuke hemen dik gaur, neure artikulua apal honen bitartez, eskabide bat: zergatik ez Lafonen lanen Antologia bat prestatu eta argitaratuko? «Système» ren laburtzapen edo bilduma batekin batera, esate baterako, «Word»en, «Amigos del País»en, «Onoma»n, eta beste anitz aldizkaritan erdi galdu-rik dauden artikulua eta liburuskak.

Hori eta gehiago merezi luke Lafonek, eta Euskal Herri osoak irabaziko luke izkribu nagusiak bederen eskuarrean izanda.

Agian bai, beraz. Eta zorionak alde honetatik Euskaltzaindiko Lehendakari-ordea den J. Haritzelharri, behar hau nabaituz «La Langue Basque» deritzan izkribua (Lafonek 1968an idatzia) argitara eman duelako. (Ikus Bulletin du Musée Basque, n.º 60, 1973, Bayonne).

Baldinba proposamendu hauek mamituko!

Zer hoberik Lafonen gorantz?